

DOBRO JE

ZNATI

Rezultati istraživanja o stavovima,
navikama i korištenju sredstava
ovisnosti u školske djece
i mladih Međimurske županije

DOBRO JE

ZNATI

ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO MEĐIMURSKE ŽUPANIJE

Djelatnost za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti
Školski preventivni programi Međimurske županije
Povjerenstvo za suzbijanje zlorabe opojnih droga Međimurske županije

Nakladnik: Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije

Za nakladnika: Marina Payerl-Pal

Urednice:

Diana Uvodić-Đurić
Berta Bacinger Klobučarić
Renata Kutnjak Kiš

Urednički odbor:

Berta Bacinger Klobučarić
Renata Kutnjak Kiš
Tanja Lilić
Marina Payerl-Pal
Zrinka Šajn
Diana Uvodić-Đurić
Andreja Zadavec-Baranašić

Obrada podataka: CEDRA Čakovec

Tisak: ACT Printlab d.o.o.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 881144.

ISBN 978-953-57941-6-5

Čakovec, 2014.

DOBRO JE ZNATI

Rezultati istraživanja o stavovima, navikama i korištenju sredstava ovisnosti u školske djece i mladih Međimurske županije

Izdavanje publikacije omogućilo Ministarstvo zdravlja u okviru projekta „Mentalno zdravlje i mi- projekt usmjeren zaštiti mentalnog zdravlja i prevenciji i liječenju ovisnosti“

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. UZORAK I METODE	9
3. OBITELJ	13
4. PROVOĐENJE SLOBODNOG VREMENA	17
Gledanje televizije	17
Korištenje računala	19
Tjelesna aktivnost	21
Većemji izlasci	22
5. KORIŠTENJE SREDSTAVA OVISNOSTI	27
Pušenje	27
Alkohol	32
Vrste alkoholnih pića	37
Gdje mladi najčešće piju?	39
Korištenje inhalacijskih sredstava („snifanje“)	41
Zlouporaba sredstava za smirenje	43
6. ILEGALNA SREDSTVA OVISNOSTI	47
Marihuana	47
Nove droge	50
Izbor sredstva ovisnosti	52
Dostupnost sredstava ovisnosti	54
7. KOCKANJE	57
8. RAZLOZI UZIMANJA SREDSTAVA OVISNOSTI	67
9. RAZINA ZADOVOLJSTVA MLADIH ŠKOLOM, OBITELJI I DRUŽENJEM	71
10. ZAKLJUČAK	75

I UVOD

UVOD

Zloupotreba sredstava ovisnosti i ovisničko ponašanje jedan su od najozbiljnijih socioloških i zdravstvenih problema današnjice, pogotovo kad je interes usmjeren prema djeci i mladima u fazi adolescencije ili puberteta, jednog od najzahtjevnijih perioda u odrastanju djeteta i sazrijevanju mlade osobe. Nedostatno poimanje rizika, uz znatiželju i želju za dokazivanjem i samopotvrđivanjem, opiranje autoritetu odraslih uz brojne promjene u ponašanju te izrazita „ranjivost“ mlade osobe, samo su neka od brojnih obilježja adolescenata koja ih čine izloženijima za pokušaje eksperimentiranja sredstvima ovisnosti te interesantnima osobama koje se bave reklamiranjem i prodajom tih sredstava.

U tumačenju ove pojave pozivamo se na brojna do sada učinjena istraživanja među kojima je jedno od najpoznatijih i najkorištenijih ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), istraživanje koje se provodi u 37 europskih zemalja između kojih je i Hrvatska, a ponavlja se svake četiri godine. Posljednje ESPAD istraživanje provedeno 2011.g. (Kuzman i sur.) pokazalo je da su hrvatski adolescenti u korištenju nekih sredstava ovisnosti prekoračili prosjek i stali uz bok europskih zemalja s visokim postotkom zloupotrebe.

Posljednje istraživanje ove pojave provedeno na području cijele Međimurske županije učinjeno je 2007.g. pod nazivom „Stavovi, navike i korištenje sredstava ovisnosti kod djece i mladih“ pokazalo je da mladi u našoj županiji u praćenju ove negativne pojave ne zaostaju za svojim vršnjacima u ostalim dijelovima Hrvatske. Nakon publiciranja i objave rezultata istraživanja provedeno je niz aktivnosti usmjerenih prevenciji ovisničkih ponašanja djece i mladih.

Cilj novog istraživanja provedenog tijekom Mjeseca borbe protiv ovisnosti (15.11.-15.12.2013.) bio je utvrditi stavove i navike djece i mladih Međimurske županije u aktualnom trenutku te ustanoviti da li je i u našoj županiji došlo do promjene u načinima, vrsti i zastupljenosti zloupotrebe sredstava ovisnosti i drugih rizičnih ponašanja.

Dobiveni podaci iskoristit će se u kreiranju programa usmjerenih ka sprečavanju i smanjenju zloupotrebe sredstava ovisnosti te podizanju svjesnosti i informiranosti javnosti o štetnim posljedicama ove pojave. Važan cilj je i zaštita zdravlja mladih kroz smanjenje broja oboljevanja, smrtnosti i opterećenja bolestima i nesrećama povezanim sa zloupotrebom alkohola, cigareta te ilegalnih droga, kao i promicanje zdravih životnih izbora.

Specifični ciljevi:

- ustanoviti učestalost i vrstu korištenja sredstava ovisnosti kod učenika 7. i 8. razreda svih osnovnih te učenika 2. razreda svih srednjih škola u našoj županiji;
- ustanoviti pojavu korištenja tzv. „novih droga“ među našim ispitanicima;

- ustanoviti navike u ponašanju, obiteljske i sociološke čimbenike povezane sa zluporabom sredstava ovisnosti i ovisničkim ponašanjima
- ustanoviti postojanje i učestalost tzv. „novih ovisnosti“ (ovisnost o korištenju računala, igrama na sreću, klađenju i kockanju).

Nositelj istraživanja je Djelatnost za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti Zavoda za javno zdravstvo Međimurske županije u suradnji s Povjerenstvom za sprečavanje zluporabe droga Međimurske županije te Školskim preventivnim programima osnovnih i srednjih škola, a istraživanje je provedeno u okviru projekta Ministarstva zdravlja „Mentalno zdravlje i mi- projekt usmjeren unapređenju mentalnog zdravlja, prevenciji i liječenju ovisnosti“.

2.

| UZORAK
| I METODE

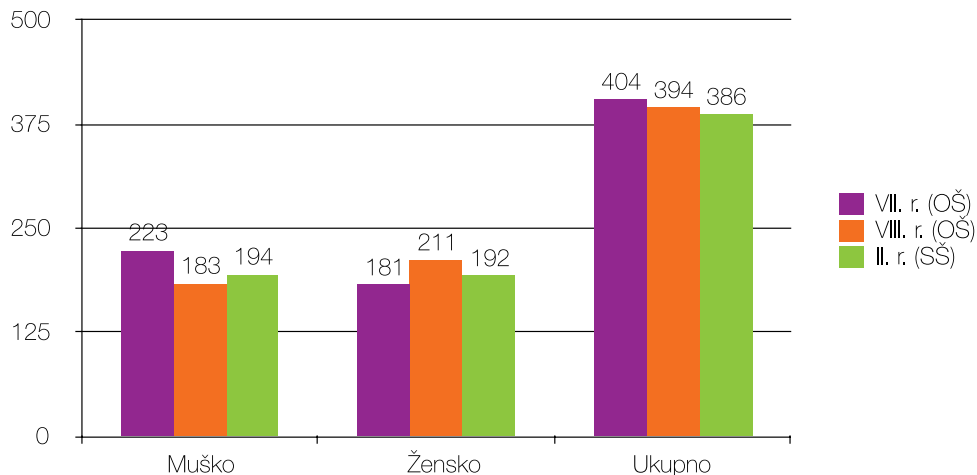
UZORAK I METODE

Tijekom Mjeseca borbe protiv ovisnosti (15.11.-15.12.2013.) istraživanje je provedeno na slučajno odabranom 30% - tnom uzorku učenika 7. i 8. razreda svih osnovnih škola te učenika 2. razreda svih srednjih škola u Međimurskoj županiji. Ispitanici su odabrani temeljem poznatog broja učenika u svakom razredu korištenjem računalnog programa Research Randomizer.

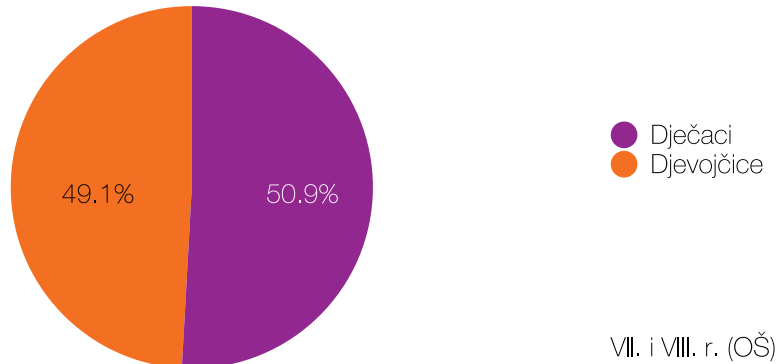
Anonimni anketni upitnik koji je već bio primjenjen 2007.g. dopunjen je pitanjima o igrama na sreću, kockanju i klađenju te o korištenju „novih droga“, a izabrani učenici su ga popunjavali jedan školski sat. Provođenje ankete koordinirali su voditelji školskih preventivnih programa.

Istraživanjem je obuhvaćeno 798 učenika i učenica 7. i 8. razreda osnovne škole (392 djevojčice i 406 dječaka) te 386 učenika i učenica 2. razreda srednje škole (192 djevojke i 194 mladića), ukupno 1184 ispitanika /ca.

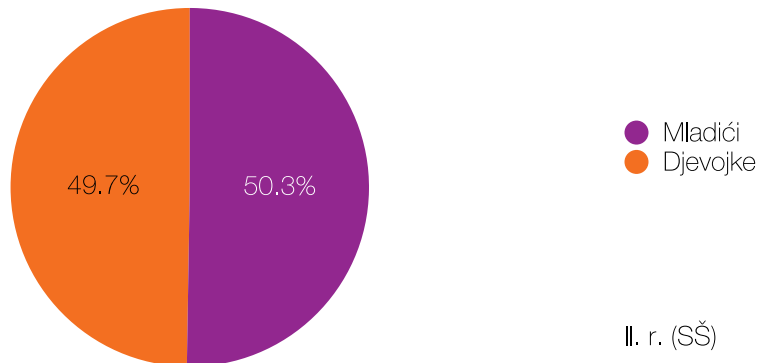
Grafikon 2.1. Broj ispitanika u osnovnim i srednjim školama prema spolu

Grafikon 2.2. Omjer djevojčica i dječaka u uzorku učenika/ca osnovnih škola

Grafikon 2.3. Omjer mladića i djevojaka u uzorku učenika/ca srednjih škola

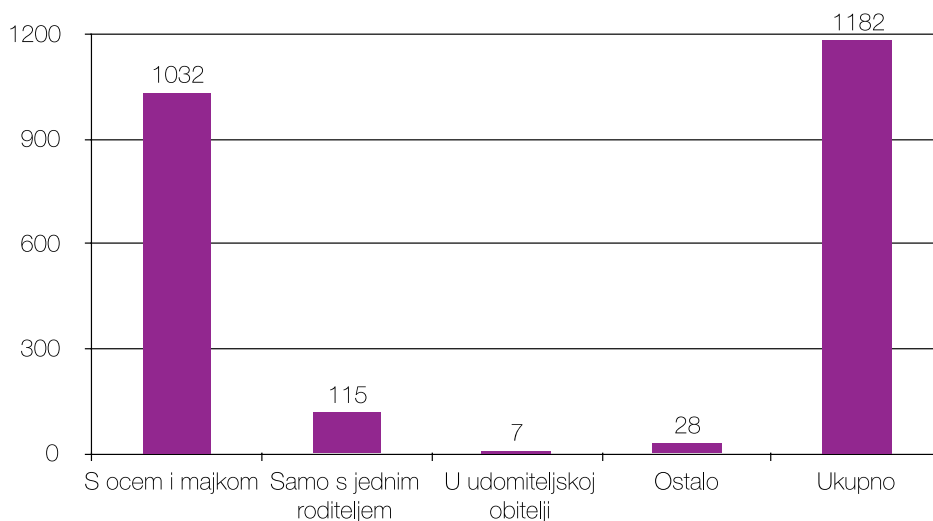
3.

I OBITELJ

OBITELJ

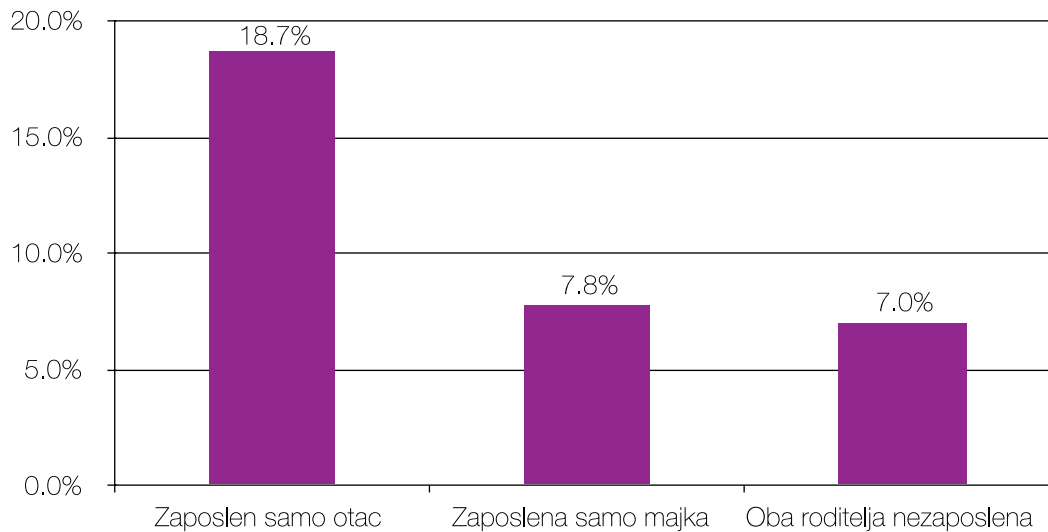
Unatoč društvenim promjenama koje idu u smjeru smanjivanja broja sklopljenih brakova, povećanju broja razvoda i manjem broju rođene djece, obitelj još uvijek predstavlja osnovni oblik organizacije života u našoj sredini, a obiteljske odrednice iznimno su važne u razvoju i sazrijevanju mladog čovjeka. Učenici obuhvaćeni našim istraživanjem većinom žive u cjelovitoj obitelji (1032), 115 njih živi samo s jednim roditeljem, a 7 u udomiteljskoj obitelji.

Grafikon 3.4. Obiteljska struktura ispitanika/ca

Većina naših ispitanika živi u obitelji u kojoj rade oba roditelja, 18,7% njih potječe iz obitelji u kojoj je zaposlen otac, a 7,8% njih u obitelji u kojoj je zaposlena samo majka. 7% naših ispitanika odrasta u obitelji koja nema stalnih prihoda jer ne radi niti jedan roditelj.

Grafikon 3.5. Struktura ispitanika prema radnom statusu roditelja

4.

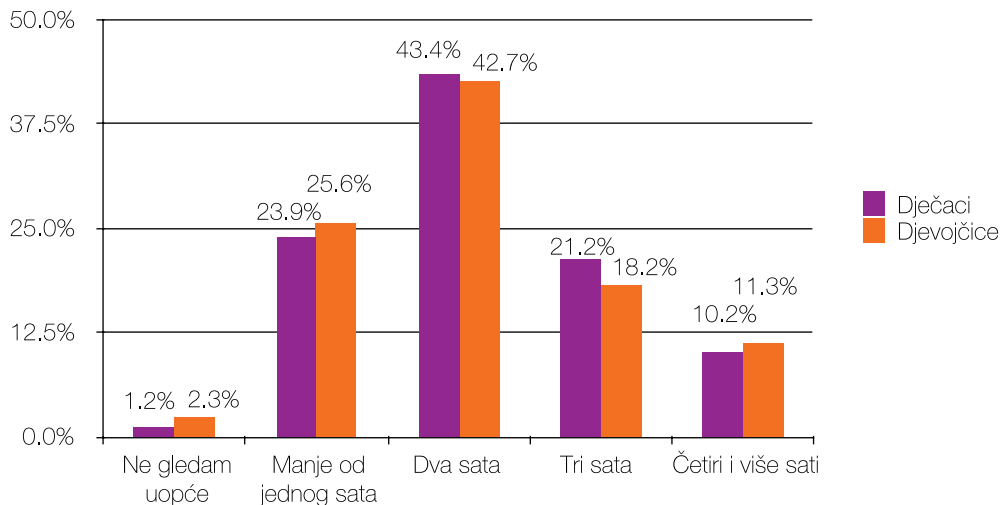
PROVOĐENJE
SLOBODNOG
VREMENA

PROVOĐENJE SLOBODNOG VREMENA

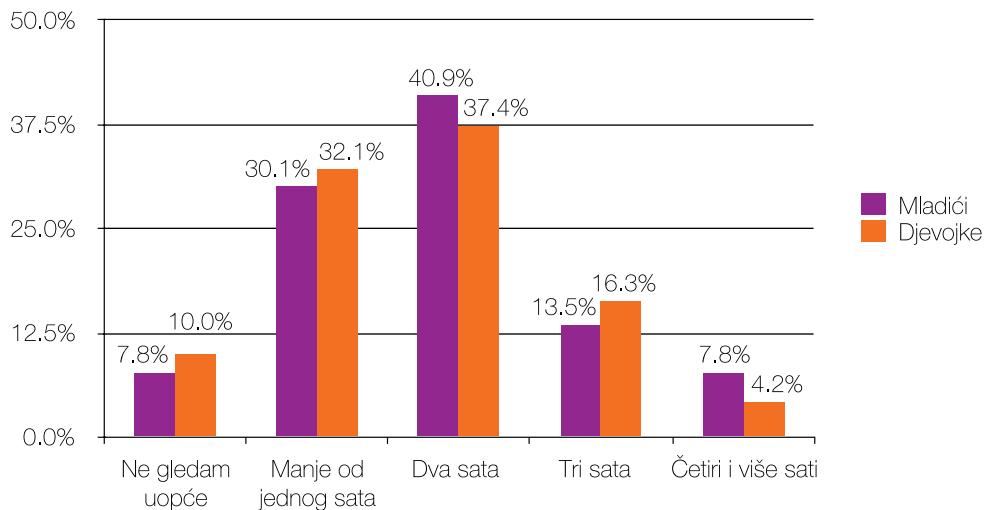
I dalje pratimo trendove sve rjeđeg boravka djece na svježem zraku i igranja u prirodi. Sve manje je pravog druženja i igranja, a umjesto toga zamjećuje se da sve više djece slobodno vrijeme provodi u sobi, gledajući televizor ili igrajući se na računalu te ostvarujući virtualne kontakte. Stvarna druženja sve češće bivaju zamijenjena online kontaktom, druženjem preko društvenih mreža, bez stvarnog fizičkog prisustva osoba, čak i bez realnog poznavanja osoba s kojima se druže.

Gledanje televizije

4.6. Učestalost gledanja televizije kod dječaka i djevojčica (dnevno)

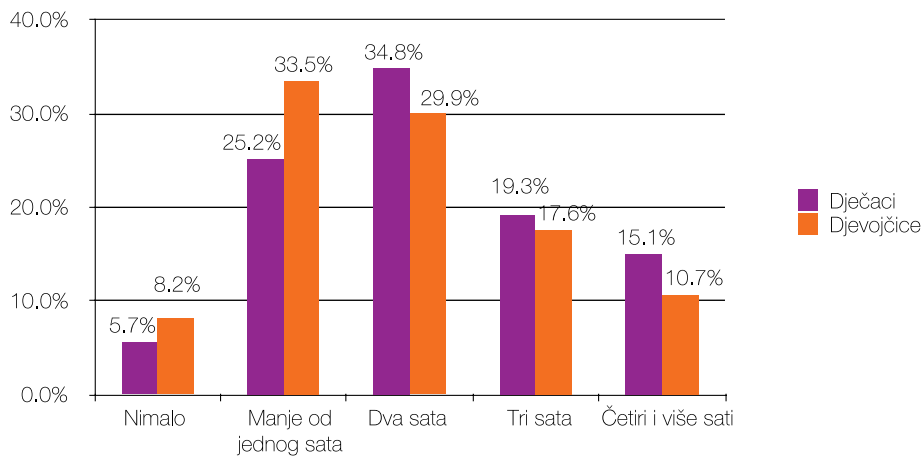
Grafikon 4.7. Učestalost gledanja televizije kod mladića i djevojaka (dnevno)

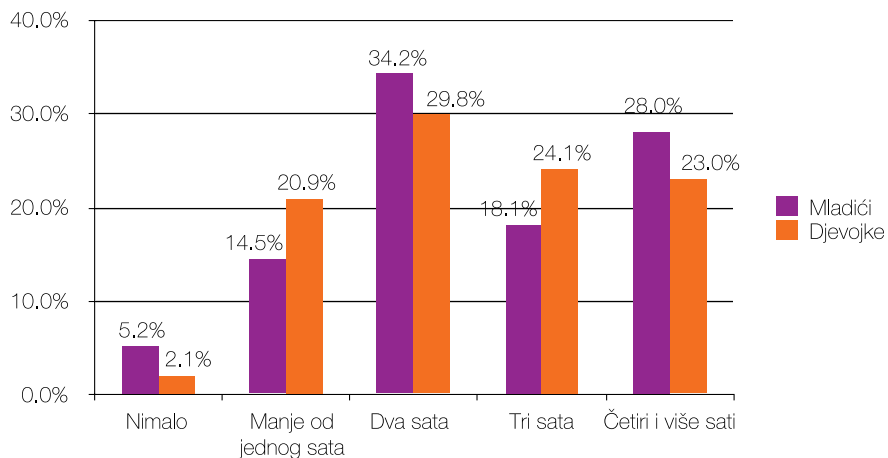
Sjedenje ili ležanje pred televizorom još uvijek je jedan od dominantnijih načina provođenja slobodnog vremena među našim ispitanicima. Naše istraživanje je pokazalo da skoro svaki treći učenik 7. i 8. razreda (31,4 % dječaka i 29,5 % djevojčica) te skoro svaki peti učenik 2. razreda srednje škole (21,3% mladića i 20,5% djevojaka) provedu preko tri sata gledajući televizor čime dodatno podržavaju sjedilački način života i premalo kretanja.

Korištenje računala

Grafikon 4.8. Učestalost korištenja računala kod dječaka i djevojčica (dnevno)

Grafikon 4.9. Učestalost korištenja računala kod mladića i djevojaka (dnevno)

Proširenost korištenja društvenih mreža uz sve veću dostupnost tzv. „pametnih telefona“ manifestira se i u navikama korištenja računala kod naših ispitanika te je vidljivo da gotovo trećina učenika 7. i 8. razreda provodi slobodno vrijeme na računalu tri ili više sati (34,4% dječaka i 28,3% djevojčica), a u srednjoj školi se vrijeme provedeno za računalom još povećava. Gotovo polovica učenika 2. razreda srednje škole odvaja tri i više sati za korištenje računala (46,1% mladića i 47,1% djevojaka).

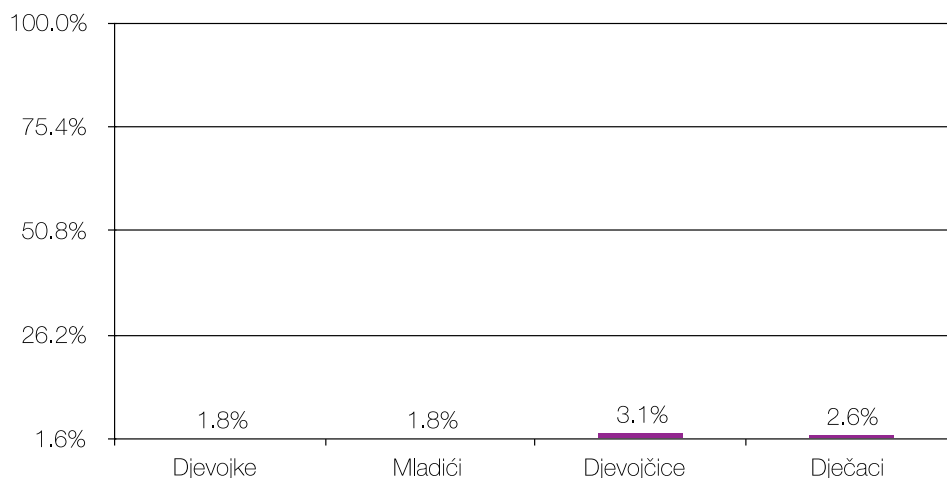
Navika svakodnevnog i višesatnog korištenja računala jedan je od rizičnih faktora za razvoj ovisnosti o računalu i izvor mogućih problema u svakodnevnom funkcioniranju u obitelji, školi i društvu.

Mnogi naši ispitanici navode da već sada ne mogu zamisliti nijedan dan bez računala (33,3% dječaka, 29,4% djevojčica, 27,2% mladića i 26,5% djevojaka). Značajan dio navodi da imaju poteškoće kad moraju prekinuti korištenje računala (30% dječaka, 29,5% djevojčica, 17,8% mladića i 29,5% djevojaka).

Mnogi su već bili upozoravani da su razvili problem zbog prekomjernog korištenja računala (21,9% dječaka, 15,3% djevojčica, 25,9% mladića i 20% djevojaka), a dio zbog toga već ima poteškoće u školi i obitelji (9,8% dječaka, 10,9% djevojčica, 14,1% mladića i 13,1% djevojaka).

Dio naših ispitanika koji se izjašnjavaju da su imali tri ili četiri navedene teškoće, možemo svrstati u grupu rizičnih za razvoj ovisnosti o računalu ili čak i već razvijenu ovisnost.

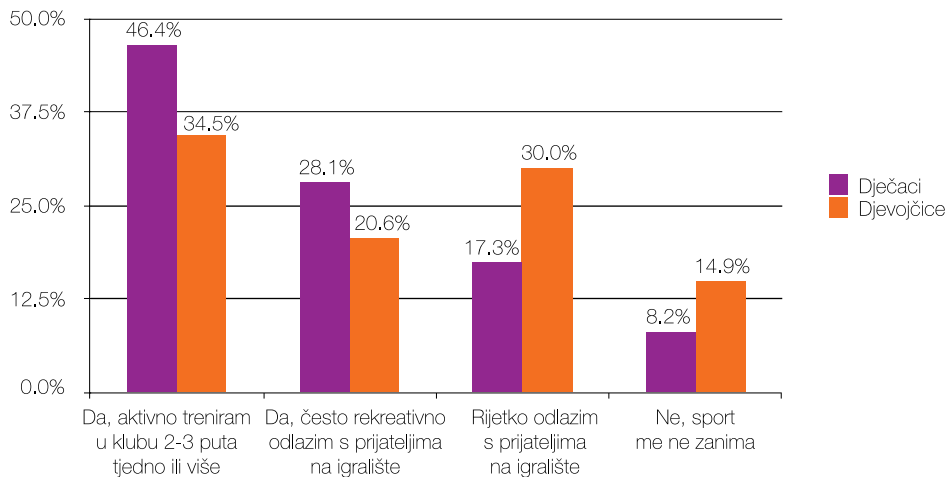
Grafikon 4.10. Ispitanici s rizikom od razvijanja ili već razvijenom ovisnosti o računalu

Tjelesna aktivnost

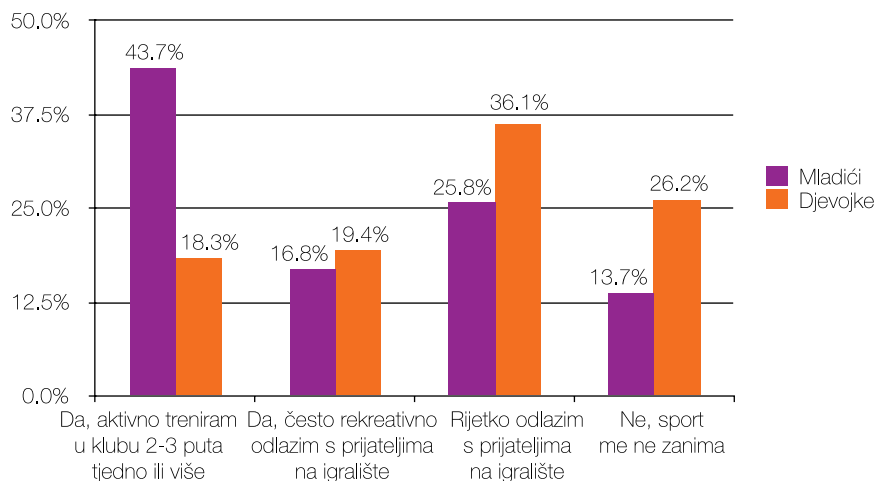
Brojna su istraživanja pokazala kako je tjelesna aktivnost u dječjoj dobi od neprocjenjive važnosti zbog pozitivnih zdravstvenih učinaka u djetinjstvu i mladosti, pozitivnih dugoročnih učinaka na zdravlje u odrasloj dobi, kao i na usvajanje navike redovitog bavljenja tjelesnim aktivnostima u kasnijim fazama života. Nažalost, djeca danas odrastaju u okolini koja podupire sjedilački način života te brojna istraživanja pokazuju kako je prevalencija tjelesne neaktivnosti u djece i mladih sve veća. Osim toga, uočeno je da tjelesna aktivnost opada s godinama, tako su srednjoškolci manje aktivni nego djeca u osnovnoj školi, a uočava se i veći interes dječaka i mladića za sport i rekreaciju. I ovo je istraživanje to potvrdilo.

Grafikon 4.11. Učestalost bavljenja sportsko rekreativnim aktivnostima kod dječaka i djevojčica

Provedeno istraživanje je pokazalo da 46,4% dječaka i 34,5% djevojčica 7. i 8. razreda osnovne škole aktivno trenira u nekom klubu 2-3 puta tjedno ili češće. Uz to, još 28,1% djevojčica i 20,6% dječaka se često bavi sportsko-rekreativnim aktivnostima, ali izvan klubova. Udio ispitanih dječaka osnovnih škola koji se rijetko bave sportsko-rekreativnim aktivnostima iznosi 17,3% a 8,2% dječaka je bilo potpuno neaktivno. Situacija kod djevojčica je značajno lošija. Tako se 30% djevojčica rijetko bavi sportom, a 14,9% djevojčica sport uopće ne zanima i ne bave se nikakvim sportsko-rekreativnim aktivnostima.

Grafikon 4.12. Učestalost bavljenja sportsko rekreativnim aktivnostima kod mladića i djevojaka

I naše istraživanje je pokazalo da interes za sport i rekreaciju opada s godinama i to posebno u djevojaka. Tako je udio mladića koji aktivno treniraju u nekom klubu 2-3 puta tjedno ili češće među ispitanicima 2. razreda srednjih škola tek neznatno manji nego u ispitanih osnovnoškolaca (43,7% : 46,4%) dok je udio djevojaka koje treniraju u nekom klubu gotovo duplo manji (18,3% : 34,5%). Osim toga, među ispitanim srednjoškolcima je u odnosu na ispitanike 7. i 8. razreda osnovne škole, manji udio djevojaka i mladića koji često sudjeluju u sportsko-rekreativnim aktivnostima, ali izvan klubova. Poražavajuća pak je činjenica što 62,3% ispitanih srednjoškolki i 39,5% srednjoškolaca rijetko ili uopće ne sudjeluju u sportsko-rekreativnim aktivnostima.

Večernji izlasci

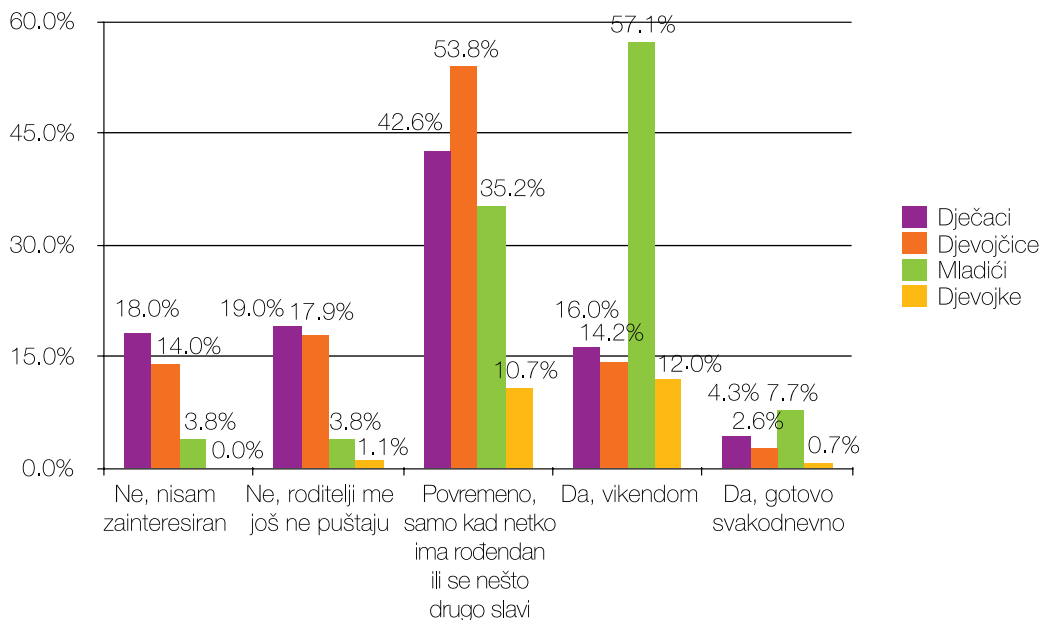
Večernji izlasci jedan su od najčešćih razloga sukoba roditelja i djece i uzrok „glavobolje“ mnogim roditeljima. Mogućnost izlaska sa svojim društvom mnogi adolescenti doživljavaju kao dokaz svoje zrelosti i odraslosti i vide u tome izvor zaslužene zabave i uživanja, a s druge strane, roditelji i ostali odgajatelji u večernjim izlascima često vide samo brojne rizike, izazove i opasnosti. Brojni neprimjereni sadržaji koji se mladima nude prilikom večernjih

izlazaka, „pomaknuto vrijeme“ izlaženja i povratka doma, (naime uobičajeno je vrijeme izlaženja iza 21 sat čak i iza 22 sata kasnije, a što je u vrijeme odrastanja njihovih roditelja u mnogim slučajevima bilo vrijeme za povratak doma) pojačavaju strah i zabrinutost odraslih sudionika ove priče. Zakonski okviri, prilično jasni kod donošenja zakona, a prilično mutni kod uobičajenosti njihovog poštivanja, također nisu od prevelike pomoći roditelju koji želi zabraniti ili ograničiti izlazak svom teenageru.

Kako je u našoj županiji?

I naša djeca i mladi pokazuju veliki interes za večernjim izlascima. Među ispitanim osnovnoškolcima gotovo petina izlazi redovito svaki vikend ili još češće (20,3% dječaka i 16,8% djevojčica), a naviku izlaženja svaki vikend ili još češće ima i više od polovice ispitanih učenika srednje škole (64,8% mladića i 53,2% djevojaka).

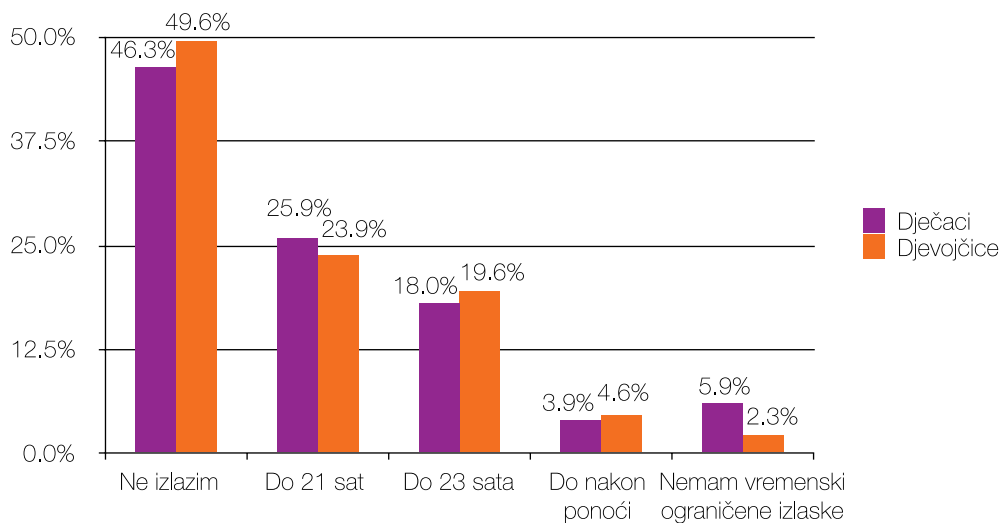
Grafikon 4.13. Učestalost “izlaženja” kod ispitanika/ca

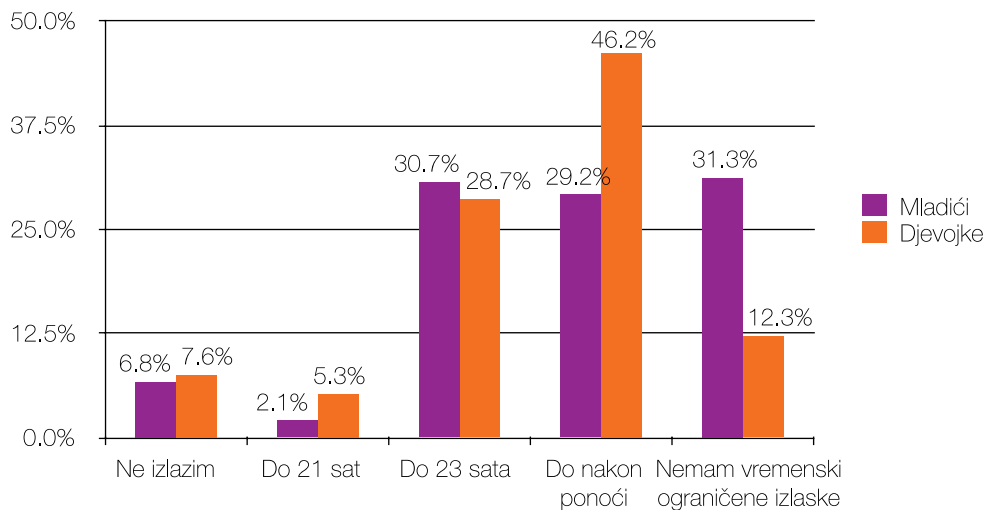
Najveći broj naših ispitanika (16,49%) izjavljuje da su s izlascima započeli s 13 godina, a 13,87 % izjavljuje da su započeli izlaziti s 14 godina. Prosječna dob u kojoj naša djeca i mladi započinju svoje večernje izlaske je 13 godina.

Posebno osjetljivo pitanje u odnosima roditelja i djece je i pitanje vremenske ograničenosti izlazaka. Malo koji roditelj se u odgoju svog djeteta nije susreo s rečenicom „Svi mogu ostati vani koliko god dugo žele, samo vi meni ne dozvoljavate i ja uvijek moram prva/i ići doma, onda kad je najzabavnije!“ Kako bi mogli pregovarati sa svojim adolescentom koristeći argumente, umjesto rečenice koja ne pomaže, a koja započinje „Jer ti mi to ne dozvoljavamo...“, dobro je znati do kada je većini naših ispitanika dozvoljeno ostati vani.

Grafikon 4.14. Vremensko ograničenje izlazaka kod dječaka i djevojčica

Grafikon 4.15. Vremensko ograničenje izlazaka kod mladića i djevojaka

Među učenicima 7. i 8. razreda većina je onih koji ne izlaze ili imaju ograničene izlaske do 23 sata što je u skladu sa zakonskim propisima (90,2% dječaka i 93,1% djevojčica). Unatoč stavku 94. Obiteljskog zakona koji navodi da je zabranjen izlazak djece i mladih bez pratnje odgovorne punoljetne osobe duže od 23 sata, 3,9% dječaka i 4,6% djevojčica navodi da smiju ostati vani duže od ponoći, a 5,9% dječaka i 2,3% djevojčica nema vremensko ograničenje i smiju ostati vani koliko god žele.

Među srednjoškolcima je još veći broj onih koji duže od ponoći ostaju vani (60,5% mladića i 58,5% djevojaka), pri čemu gotovo svaki treći mladić i svaka deseta djevojka nemaju ograničene izlaske.

5.

| KORIŠTENJE
SREDSTAVA
OVISNOSTI

KORIŠTENJE SREDSTAVA OVISNOSTI

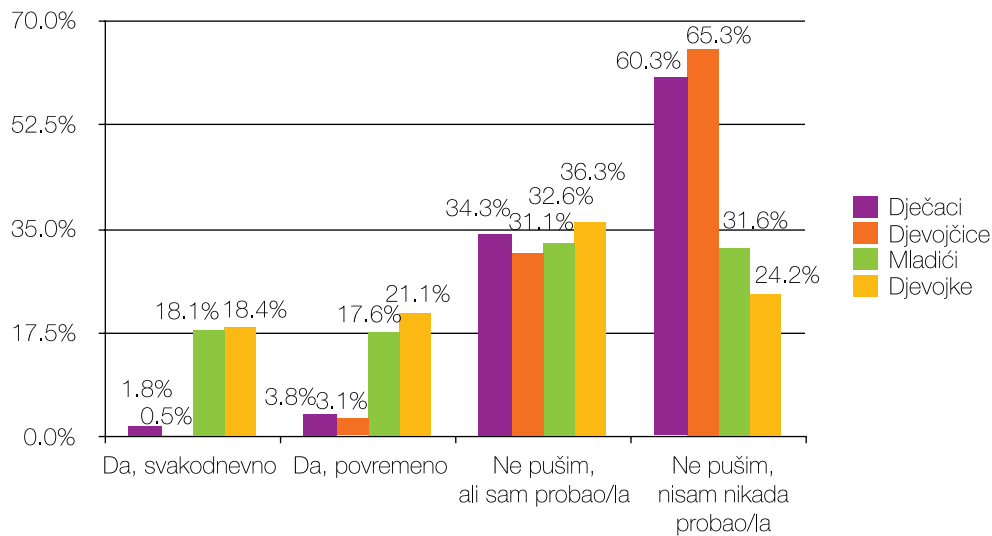
Pušenje

Pušenje cigareta je jedan od najznačajnijih uzroka smrti u svijetu te zaslužuje veliku pozornost kako stručne, tako i opće javnosti, tim više što se radi o izbjježivom čimbeniku rizika. Pušenje tijekom djetinjstva i u adolescentno doba izaziva neposredne zdravstvene probleme već i u toj dobi, premda niti mladi, a ni njihovi roditelji, nisu dovoljno svjesni tih posljedica. Tako je u mladih koji puše veća pojavnost produktivnog kašlja, češće su i ozbiljnije infekcije dišnog sustava, u lošijoj su fizičkoj kondiciji, a funkcija pluća ne postiže svoj potencijalni maksimum. Osim toga, ako mladi rano počnu pušiti te već u to doba postanu redovitiji pušači, veća je vjerojatnost da će nastaviti s pušenjem i u odrasloj dobi te će tako iskusiti dugoročne negativne posljedice pušenja. Osobito je važno istaknuti činjenicu da je pušenje tijekom djetinjstva i u adolescentno doba povezano i s uzimanjem drugih psihoaktivnih tvari. Naime, pijenje alkohola i opijanje te eksperimentiranje s marihuanom je učestalije u djece i mladih koji su redovitiji pušači.

Stjecanje navike pušenja ima svoj tijek i prolazi kroz nekoliko faza – od formiranja stavova i vjerovanja o učincima i upotrebi duhanskih proizvoda, kroz uvlačenje prvog dima, eksperimentiranje s cigaretama, redovitije pušenje pa do usvajanja navike pušenja. Smatra se da taj period traje oko tri godine. Ranom usvajanju pušačkih navika u mladih pogoduje eksperimentiranje u ranijoj dobi, vršnjačko okruženje, nedovoljna društvena podrška te nejasni stavovi roditelja.

Učestalost pušenja u mladih istraživali smo kroz tri pitanja. U prvom smo pitanju (Pušiš li cigarete?) dobili odgovor o udjelu redovitijih pušača, eksperimentatora i onih koji nisu nikad pušili, u drugom smo pitanju (Koliko si puta, ako jesi, do sada u svom životu pušio?) to još dodatno potvrdili/provjerili, dok smo u trećem pitanju (Koku si količinu cigareta pušio/pušila u zadnjih 30 dana') provjerili učestalost pušenja u posljednjih 30 dana, a ujedno smo saznali intenzitet pušenja, odnosno količinu popušenih cigareta.

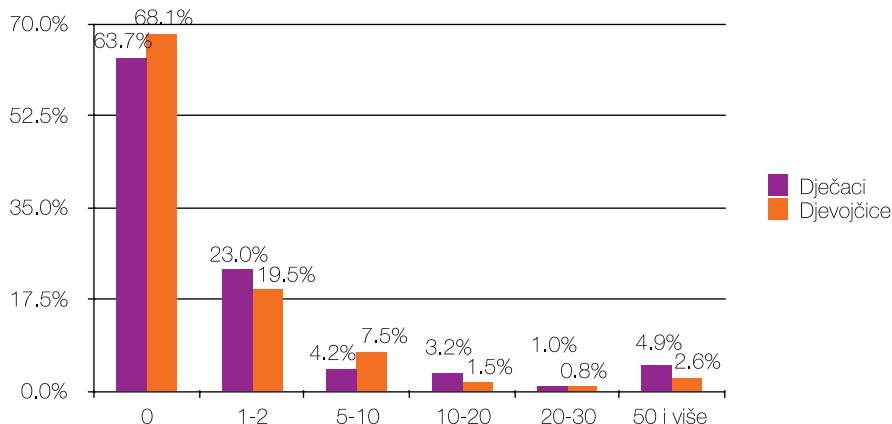
Grafikon 5.16. Učestalost pušenja kod ispitanika/ca

Učestalost svakodnevnog i povremenog pušenja kao i eksperimentiranja s cigaretama je učestalije u ispitanih dječaka osnovne škole, dok je u ispitanika srednje škole nešto učestalije u djevojaka. Svakodnevno puši 1,8% dječaka i 0,5% djevojčica 7. i 8. razreda osnovne škole, te 18,1% mladića i 18,4% djevojaka 2. razreda srednje škole. Povremenih je pušača u ispitanih dječaka osnovne škole 3,8%, a u srednjoj školi 17,6%, a djevojčica 3,1% u osnovnoj školi te 21,1% u srednjoj školi. Tako možemo u kategoriju pušača (svakodnevnih i povremenih) svrstati 5,6% dječaka i 3,6% djevojčica 7. i 8. razreda osnovne škole te čak 35,7% mladića i 39,5% djevojaka 2. razreda srednje škole.

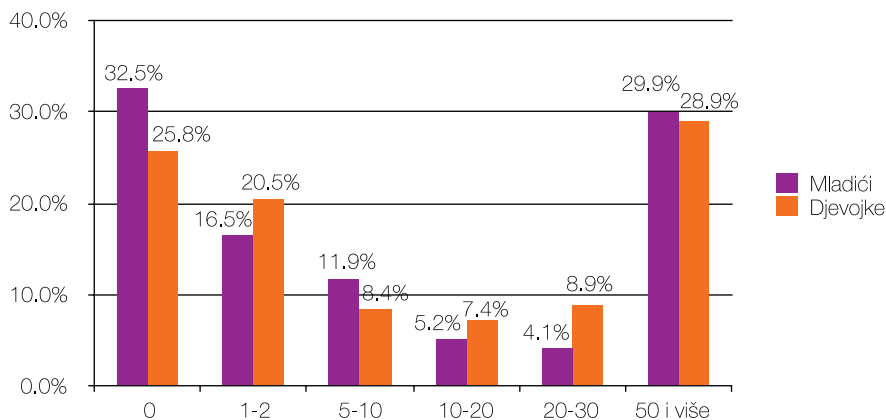
Eksperimentiranje s cigaretama je u osnovnoj školi također učestalije u dječaka, 34,3% ih ne puši ali su probali cigarete, a udio djevojčica koje su eksperimentirale s cigaretama u osnovnoj školi iznosi 31,1%. Udio eksperimentatora je u srednjoj školi u mladića nešto manji nego u osnovnoj školi i iznosi 32,6%, dok je udio djevojaka koje su eksperimentirale s cigaretama veći u srednjoj školi nego u ispitanica osnovne škole i iznosi 36,3%.

Grafikon 5.17. Učestalost pušenja kod dječaka i djevojčica

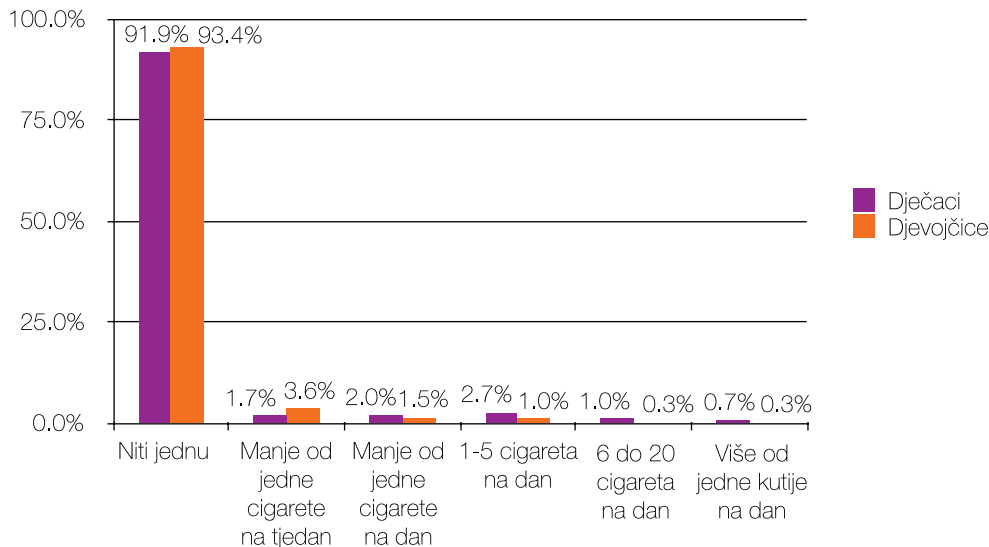
O udjelu redovitih pušača, eksperimenatora i onih koji nisu popušili niti jednu cigaretu u životu možemo zaključiti i iz odgovora na drugo pitanje iz ovog poglavlja. Tako je 50 i više puta u životu pušilo 4,9% dječaka i 2,6% djevojčica a udio dječaka koji nisu nikad pušili iznosi 63,7%, a djevojčica 68,1% (podaci su vrlo slični onima koje smo dobili odgovorima na prvo pitanje - 60,3% dječaka i 65,3% djevojčica ne puši, niti su probali cigarete).

Grafikon 5.18. Učestalost pušenja kod mladića i djevojaka

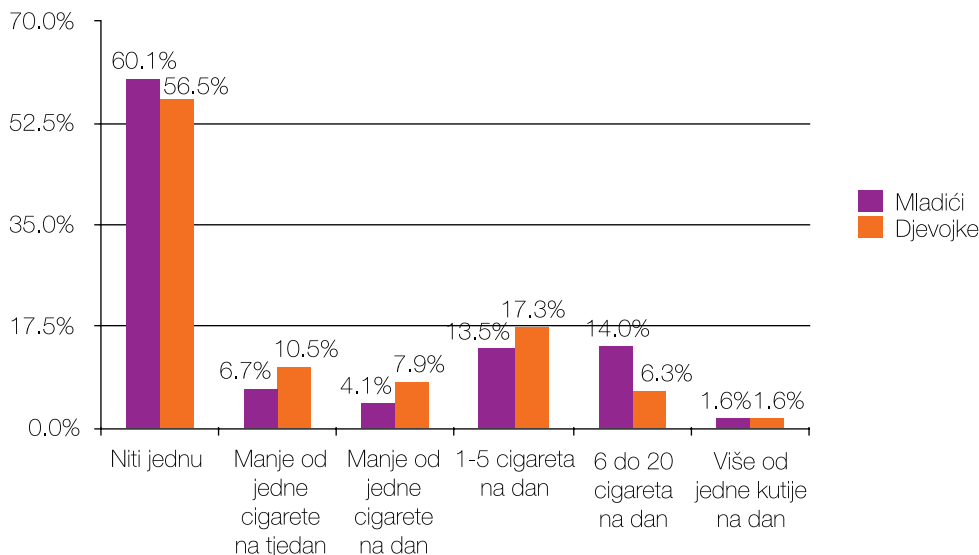
Među ispitanicima srednje škole u odnosu na ispitanike osnovne škole, očekivano je manji udio onih koji nisu nikada pušili (32,5% mladića i 25,8% djevojaka) te veći udio onih koji su pušili 50 i više puta u životu (29,9% mladića i 28,9% djevojaka), no interesantno je da je u srednjoj školi puno veći udio mladića koji nisu nikad pušili, nego udio djevojaka. Dakle, djevojke češće eksperimentiraju i više ih je povremenih pušača ali i puše manju količinu cigareta (što je vidljivo iz odgovora na treće pitanje iz ovog dijela istraživanja).

Grafikon 5.19. Učestalost pušenja dječaka i djevojčica u posljednjih 30 dana

Odgovorima na 3. pitanje iz ove kategorije, željeli smo istražiti kakva je trenutna situacija, odnosno pušenje u posljednjih 30 dana, a još više nas je zanimala informacija o količini popušanih cigareta. Učenici 7. i 8. razreda osnovne škole popuše veću količinu cigareta dnevno nego njihove vršnjakinje, tako 2,7% dječaka i 1% djevojčica puši 1-5 cigareta dnevno, 6-20 cigareta dnevno puši 1% dječaka i 0,3% djevojčica, a više od jedne kutije cigareta dnevno puši 0,7% dječaka i 0,3% djevojčica. Temeļjem toga možemo zaključiti da je svakodnevnih pušača (onih koji su pušili od 1 pa do više od 20 cigareta dnevno) u posljednjih 30 dana bilo 4,4% među dječacima i 1,6% među djevojkama osnovne škole, što je više nego što smo dobili odgovorima na 1. pitanje. No, to ne znači da djeca nisu bila iskrena, već može ukazivati na činjenicu da oni u dane kada puše, a to je vjerojatno vikendom prilikom izlazaka ili u nekim drugim prigodama, popuše navedenu količinu cigareta.

Grafikon 5.20. Učestalost pušenja mladića i djevojaka u posljednjih 30 dana

U srednjoškolskoj populaciji pušenje je očekivano učestalije i intenzivnije, a kao i u ispitanika osnovne škole, mladići također puše veću količinu cigareta dnevno nego njihove vršnjakinje. Najviše djevojaka puši 1-5 cigareta dnevno (17,3%), te potom manje od 1 cigarete na tjedan (njih 10,5%), dok gotovo jednak udio mladića puši 1-5 cigareta na dan (13,5%) i 6-20 cigareta dnevno (14%). Udio mladića i djevojaka koji puše više od kutije cigareta dnevno jednak je u oba spola i iznosi 1,6%. I kod ispitanika srednje škole možemo uočiti prema odgovorima na ovo pitanje da je udio svakodnevnih pušača veći nego prema odgovorima na 1. pitanje iz ove kategorije (gotovo je jednak udio djevojaka i mladića koji su pušili od jedne pa do više od 20 cigareta dnevno -33,1% : 33,2%).

Alkohol

Alkohol je najstarije i kod nas najproširenije psihoaktivno sredstvo, a pije alkohol u svim prilikama u našoj kulturi je društveno prihvatljivo ponašanje. Alkoholna pića su najčešće i prvo sredstvo ovisnosti s kojim dođu u kontakt naša djeca i mladi.

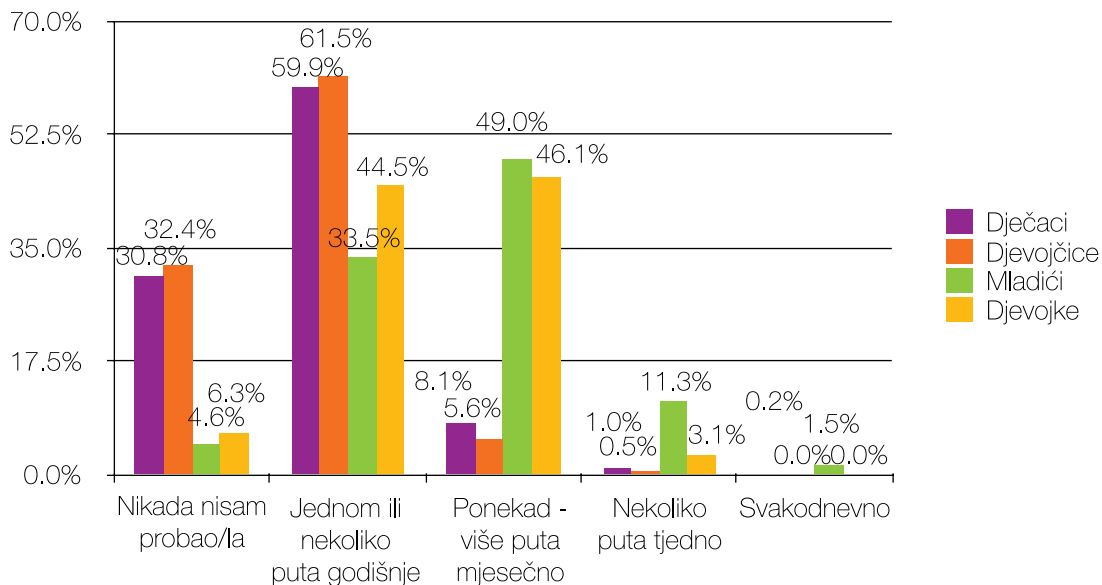
Alkoholu je ime dao Paracelsus u 16. stoljeću prema arapskoj riječi „al-kuhl“ što u prijevodu znači „jako fin“, ali je povijest pije alkoholnih pića starija od njegova naziva i seže gotovo do početaka čovječanstva, jer su ljudi vrlo rano primijetili da i male količine alkohola djeluju na duševno stanje čovjeka i mijenjaju njegovo ponašanje.

U različitim povijesnim periodima alkoholnim pićima pripisivala se i različita uloga (prehrambena, zdravstvena, religijska, kulturalna, itd.), ali su vrlo brzo ljudi shvatili da alkohol ima i niz štetnih djelovanja, a tako da su neke civilizacije i zabranjivale njegovo konzumiranje.

Izmjenjivala su se stoljeća, a s njima i stavovi i znanja o alkoholnim pićima, ali i u današnjem vremenu osjećamo posljedice činjenice da je alkohol ili etanol zapravo C_2H_5OH - kemijski spoj koji djeluje kao opasno psihoaktivno sredstvo čija učestala konzumacija može dovesti do nastanka ovisnosti, oboljevanja i čak i smrti.

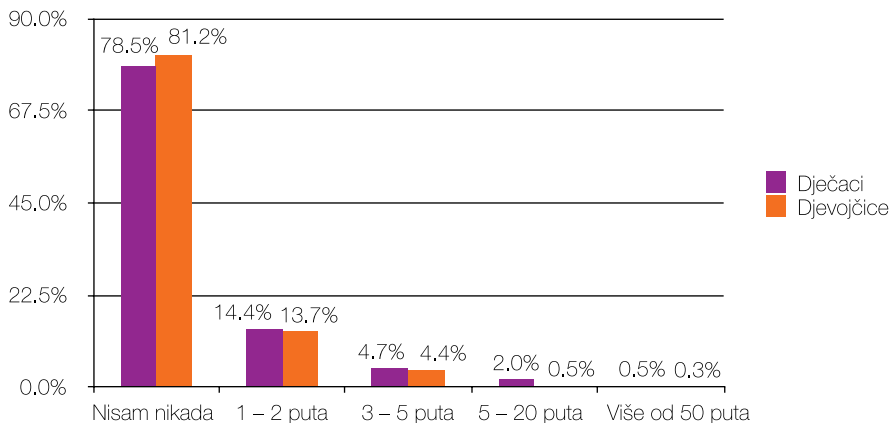
Alkohol je za mlade od 18 godina, pa tako i za sve naše ispitanike ilegalno psihoaktivno sredstvo koje im po zakonu ne bi smio nitko točiti, niti prodavati. Sve učestalije konzumiranje alkohola među mladima dovodi do većeg broja alkoholom uzrokovanih poremećaja koji najčešće budu izraženi kao poremećaji u ponašanju, povezani sa sukobima sa zakonom, namjernim i nenamjernim ozljeđivanjem, slobodnijim spolnim ponašanjem te tako većom izloženošću spolno prenosivim infekcijama, nesrećama u prometu, itd. Razvoj ovisnosti o alkoholu brži je kod djece i mladih koji počinju piti ranije te je svakako veoma zabrinjavajuća pojava sve ranijeg i sve učestalijeg korištenja alkohola među mladima. Obzirom da alkohol veoma štetno djeluje na rast i razvoj mladog čovjeka, poželjno bi bilo da mladi uopće ne konzumiraju alkoholna pića, međutim stavovi i navike naših mladih, kao i društvena klima, upućuju na drugačije ponašanje što je razvidno i iz rezultata našeg ispitivanja.

Grafikon 5.21. Učestalost pijenja alkoholnih pića kod ispitanika/ca

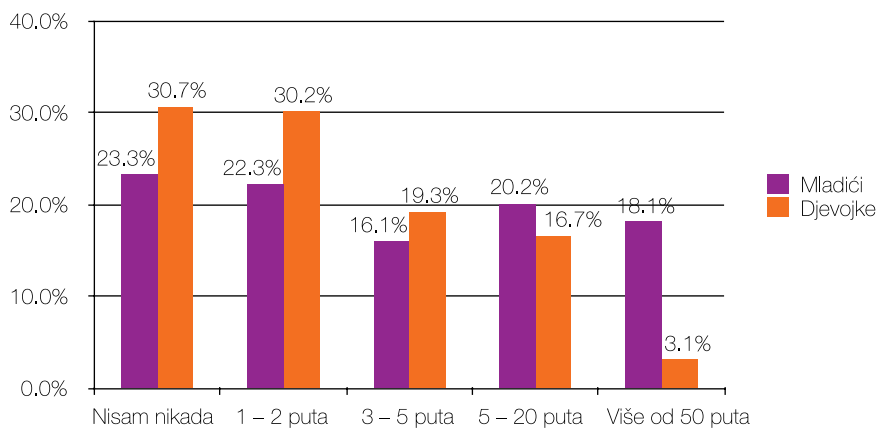

Već i u završnim razredima osnovne škole 9,3% dječaka i 6,1% djevojčica piju alkoholna pića više puta mjesečno ili češće. Učestalost pijenja alkoholnih pića povećava se s dobi, tako da u 2. razredu srednje škole više puta mjesečni ili češće običava piti 61,8% mladića i 49,2% djevojaka, a 1,5% mladića navodi da alkohol pije svakodnevno.

Grafikon 5.22. Broj pijanstava u životu dječaka i djevojčica

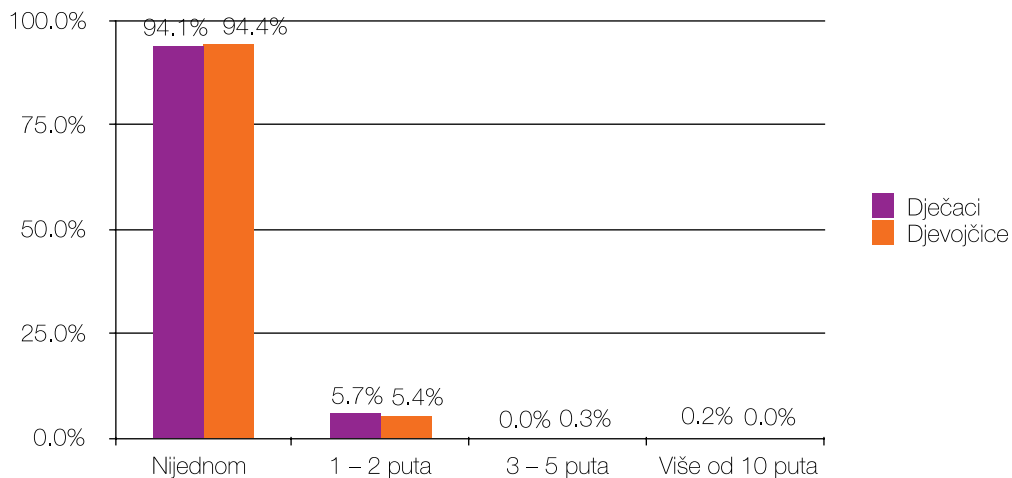

Grafikon 5.23. Broj pijanstava u životu mladića i djevojke

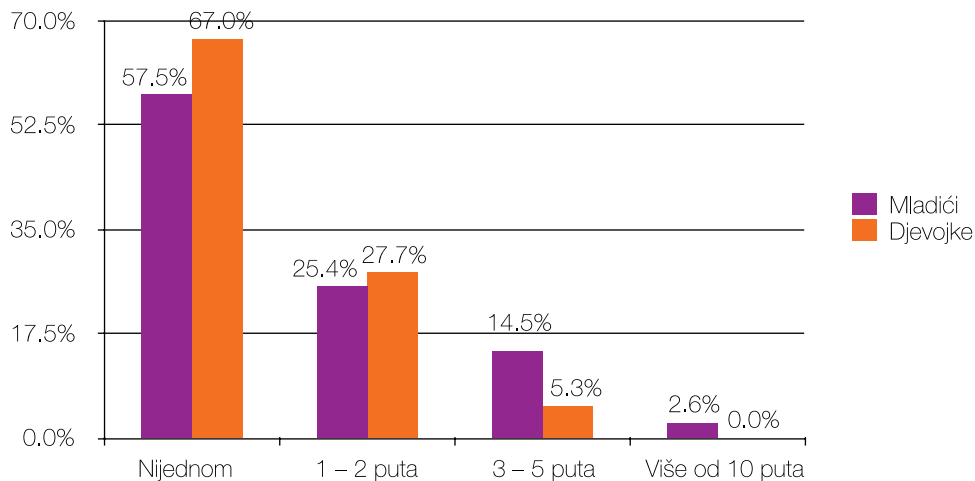

Zabrinjava i podatak da su svaki peti dječak (21,5%) i gotovo svaka peta djevojčica (18,8%) bili pijani barem jednom u životu, a među učenicima 2. r. srednje škole je ta brojka puno veća. Naime samo 23,3% mladića i 30,7% djevojaka nisu bili nikada u životu u pijanom stanju.

Grafikon 5.24. Učestalost pijanstva u posljednjih 30 dana kod dječaka i djevojčica

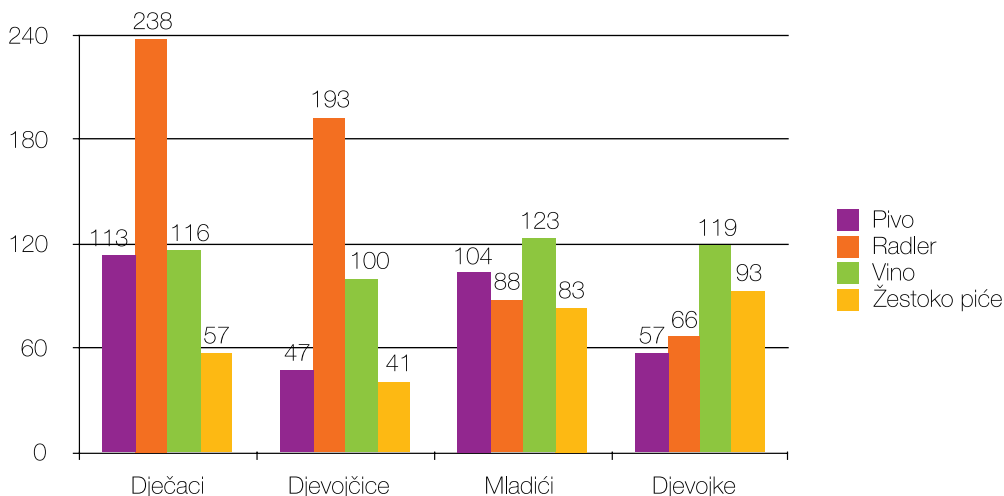
Grafikon 5.25. Učestalost pijanstva u posljednjih 30 dana kod mladića i djevojaka

Naši rezultati pokazuju da je u posljednjih mjesec dana bilo pijano 42,5% mladića i svaka treća djevojka, a 17,1% mladića i 5,3% djevojaka bili su pijani više od 3 puta u mjesec dana što se nikako ne može smatrati slučajnim događajem, nego se već svrstava u rizična ponašanja.

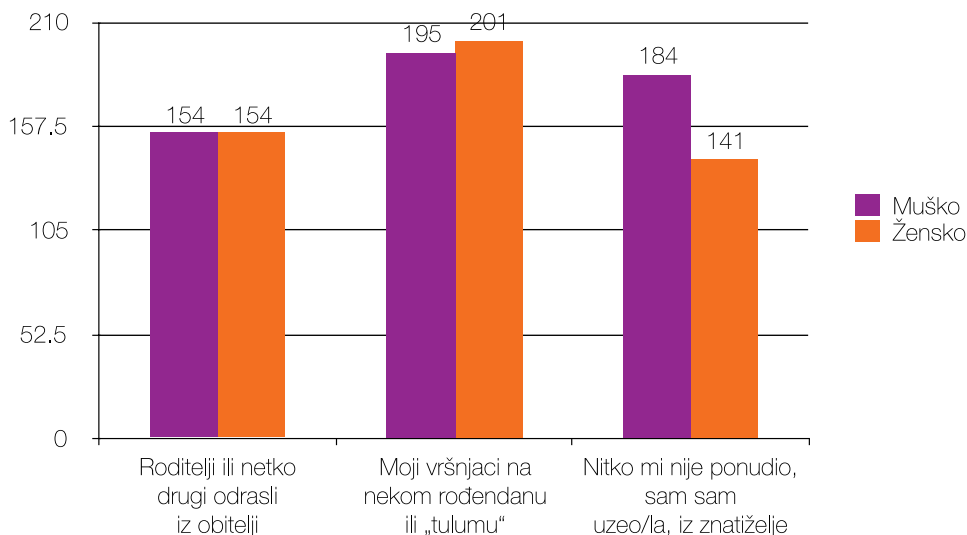
Vrste alkoholnih pića

Grafikon 5.26. Najčešće konzumirana alkoholna pića kod ispitanika/ca

Iz našeg je istraživanja uočljivo da kod učenika 7. i 8. razreda osnovne škole u izboru alkoholnih pića prevladava radler i pivo, što je vjerojatno posljedica izrazito agresivnog reklamiranja ovih pića usmjerenog upravo prema mladim generacijama, kao i veoma liberalnog stava roditelja i društva te svrstavanja ovih vrsta pića u prehrambene artikle. Kod ispitanika/ca u 2. razredu srednje škole prevladava pijenje alkoholnih pića s većom koncentracijom alkohola (vino i žestoka pića), a to je posebno izraženo kod djevojaka koje se u navikama pijenja približavaju svojim vršnjacima te čak prednjače u ispijanju žestokih pića (naime čak 94 djevojke se izjašnjavaju da najčešće piju žestoka pića, a 83 mladića).

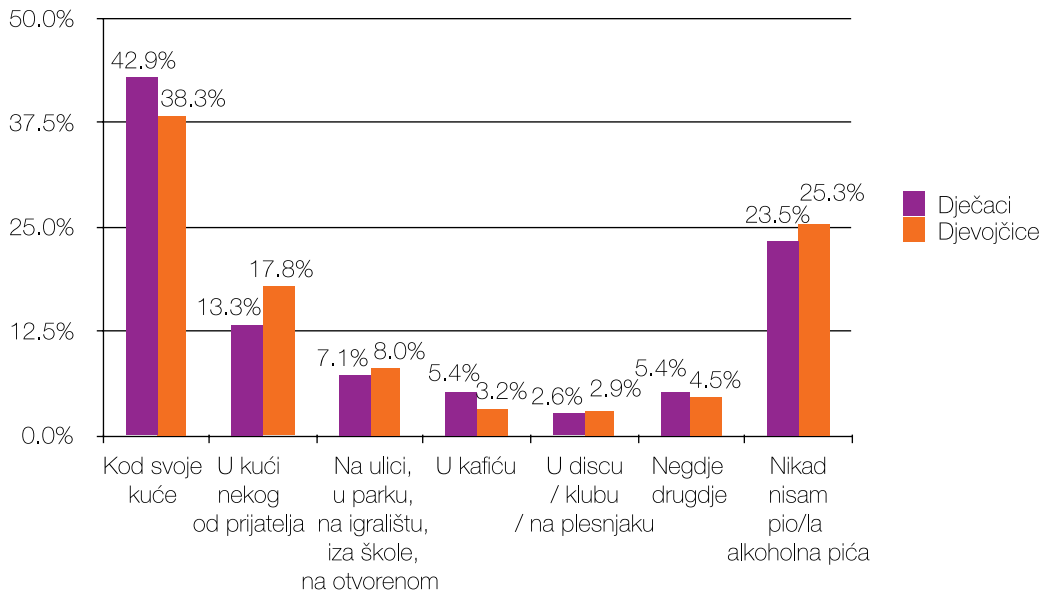
Grafikon 5.27. Najčešći nuditelji pića prema spolu ispitanika/ca

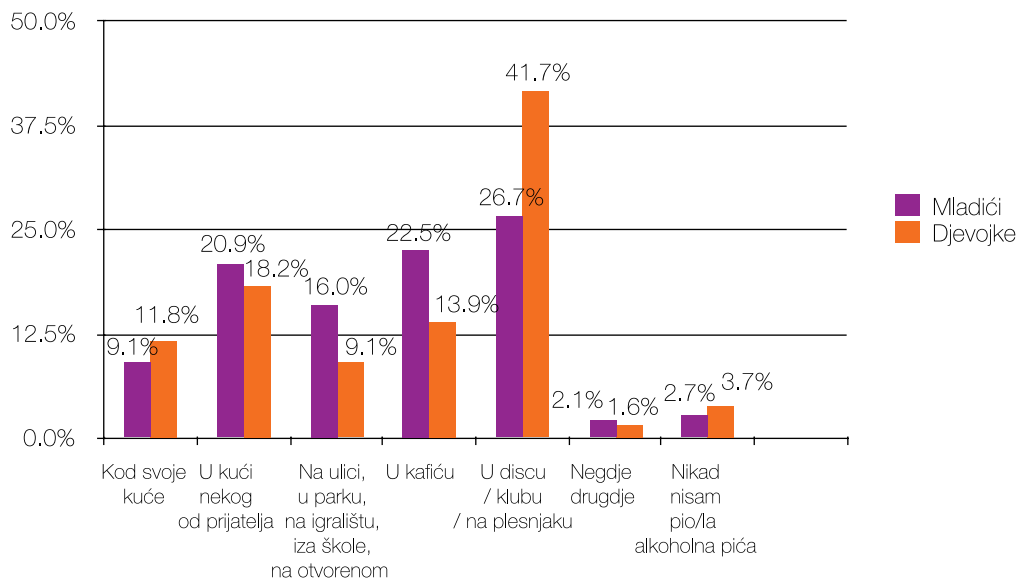
Da je pijeње alkohola u našoj sredini društveno prihvatljivo ponašanje, pokazuju i podaci da je veliki broj naših ispitanika, gotovo trećina njih prvo alkoholno piće popio upravo na nagovor roditelja ili neke druge odrasle osobe iz obitelji. Mnogi roditelji navode kao „opravdanje“ za takve postupke potrebu da budu uključeni u sticanje životnih iskustava svog djeteta, a zaboravljaju da time svom teenageru šalju potpuno krivu poruku kako je pijeње alkohola prihvatljivo, uobičajeno, ponekad čak i poželjno.

Gdje mladi najčešće piju?

Grafikon 5.28. Mjesta na kojima dječaci i djevojčice najčešće uzimaju alkoholna pića

Grafikon 5.29. Mjesta na kojima mladići i djevojke najčešće uzimaju alkoholna pića

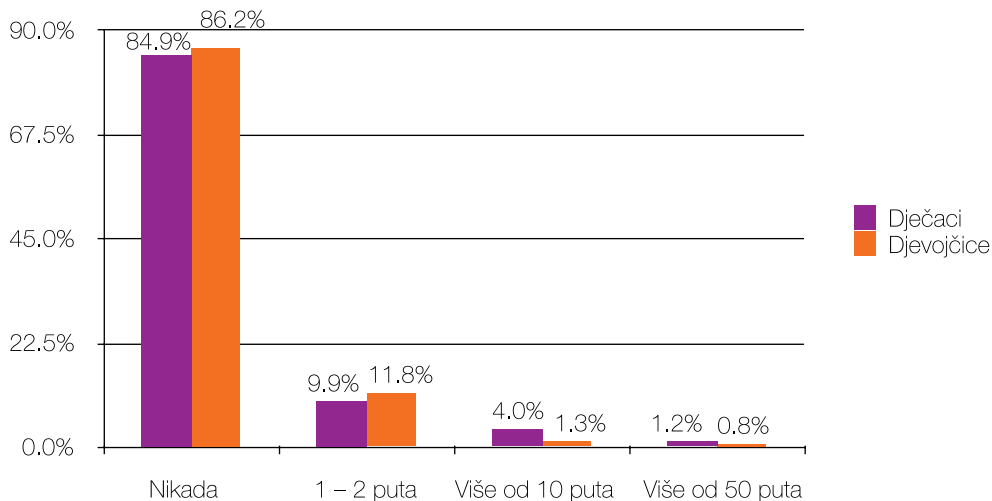
Najveći dio ispitanika 7. i 8. razreda kad pije alkohol, čini to kod svoje kuće ili u kući nekog prijatelja (56,2% dječaka i 56,1% djevojčica). Vjerojatno se radi o proslavama rođendana i drugih kućnih slavlja na kojima se kopira ponašanje odraslih, kod kojih je pijenje alkohola u takvim prilikama neizbježna pojava te je važno podsjetiti roditelje na važnost nadzora djece i prilikom okupljanja u vlastitom domu, uz jasno izražavanje netoleriranja pijenja i najmanjih količina alkohola.

Naši ispitanici iz 2. razreda srednje škole najčešće piju alkohol u kafićima, klubovima ili na plesnjacima (49% mladića i 56% djevojaka) ili na ulici, parku ili negdje drugdje na otvorenom (16% mladića i 9% djevojaka). Pri tome kupuju pića u dućanu ili u kafićima ili negdje drugdje „na šanku“. Obzirom da se radi o maloljetnim osobama, radi se o direktnom kršenju zakona o prodaji i točenju alkoholnih pića osobama mlađim od 18 godina.

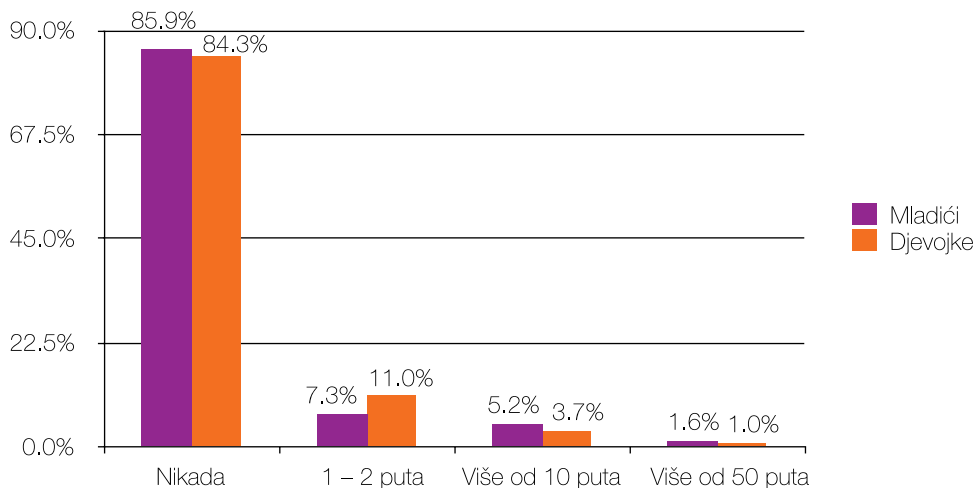
Korištenje inhalacijskih sredstava („snifanje“)

Udisanje inhalacijskih sredstava čest je način eksperimentiranja sredstvima ovisnosti u mlađoj životnoj dobi kod kojeg nije uobičajen razvoj navike, ali unatoč tome može imati ozbiljne posljedice. Iako se radi o sredstvima koja se često koriste u redovnoj upotrebi u domaćinstvima (ljepila, lakovi, razrjeđivači, benzinske pare), njihovo udisanje u svrhu postizanja nekog efekta na razmišljanje i osjećanje, može izazvati brojne neželjene efekte: jaku glavobolju, vrtoglavicu i mučninu, čak i halucinacije i poremećaj svijesti. Korištenje inhalanata događa se kao posljedica dječje znatiželje da se doživi neko novo, drugačije iskustvo, ali posljedice mogu biti iznimno ozbiljne, jer nastanak akutnog trovanja dovodi do oštećenja živaca i mozga, prestanka rada srca i disanja i čak i nagle smrti.

Grafikon 5.30. Učestalost korištenja inhalanata kod dječaka i djevojčica

Grafikon 5.32. Učestalost korištenja inhalanata kod mladića i djevojaka

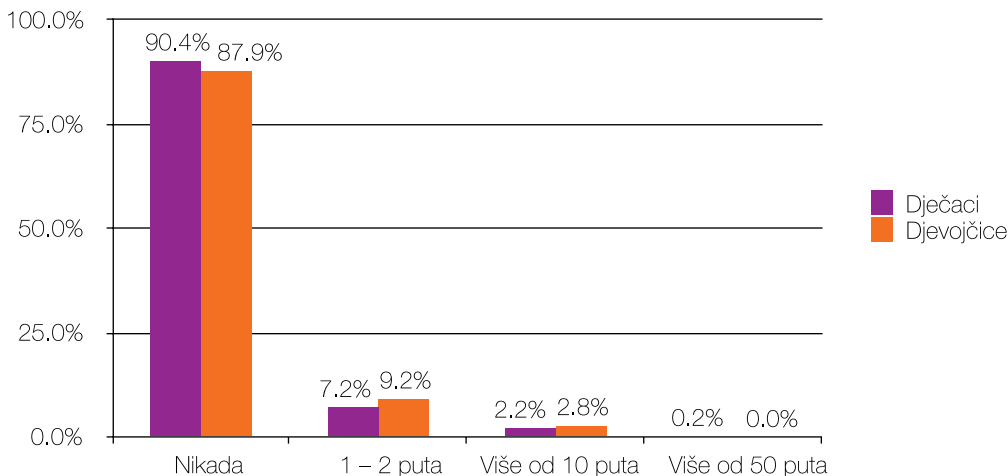
Rezultati našeg istraživanja potvrđuju od prije poznatu činjenicu da se ovim sredstvima eksperimentira u mlađoj životnoj dobi i nema značajnog porasta u starijoj životnoj dobi. Naime, udisati neko inhalacijsko sredstvo probalo je 15,1% dječaka i 13,9% djevojčica, te 14,1% mladića i 15,7% djevojaka. Većina onih koji su koristili inhalante učinili su to 1 ili 2 puta u životu (9,9% dječaka i 11,8% djevojčica te 7,3% mladića i 11% djevojaka), a manji je broj onih koji su to sredstvo koristili više puta u životu.

Iako podaci iz literature pokazuju češće korištenje ovih sredstava kod muškog spola, naši rezultati ponovo pokazuju nešto učestalije korištenje među djevojčicama. U usporedbi s istraživanjem iz 2007. godine i kod nas se uočava porast korištenja inhalanata i među osnovnoškolcima i među srednjoškolcima. Naime 2007. je udisanje inhalanata barem jednom u životu koristilo 9,6% dječaka i 9,1% djevojčica, a 2013. je taj broj porastao na 15,1% dječaka i 13,9% djevojčica. Među učenicima 2. razreda srednje škole također je veći broj onih koji su koristili inhalante 2013. (14,1% mladića i 15,7% djevojaka) u odnosu na 2007. (7,2% mladića i 10,6% djevojaka).

Zlouporaba sredstava za smirenje

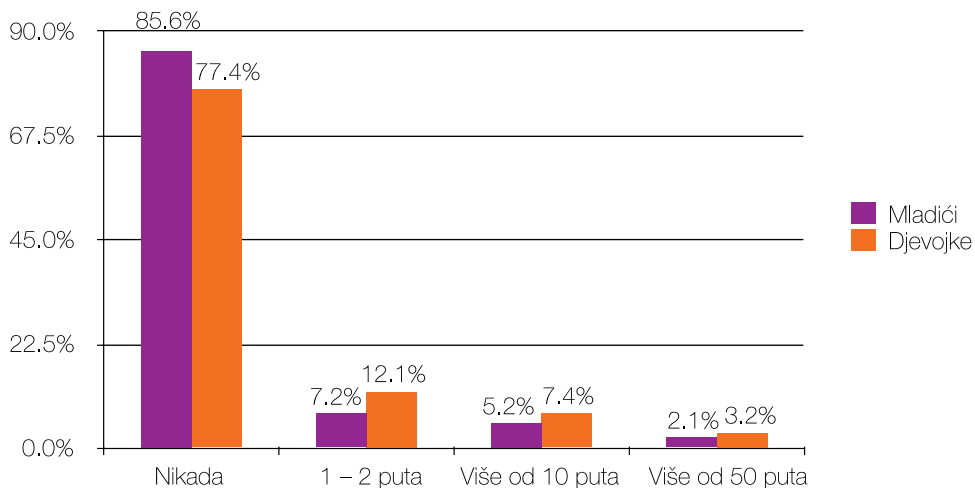
Sredstva za smirenje i spavanje, poznata kao sedativi ili anksiolitici, čest su sadržaj „kućnih apoteka“ i kao takva, lako su dostupna djeci i mladima. Nekontrolirano uzimanje može dovesti do razvoja navike i ovisnosti, a predoziranje, pogotovo u kombinaciji s alkoholom, do nastanka akutnog trovanja i smrti. Ova su sredstva popularnija među ženskom populacijom, što je vidljivo i u našem istraživanju.

Grafikon 5.33. Učestalost uzimanja tableta za smirenje bez liječničkog recepta kod dječaka i djevojčica

Među učenicima 7. i 8. razreda osnovne škole neku tabletu za smirenje bez liječničke preporuke i roditeljskog nadzora barem jednom u životu uzelo je 9,6% dječaka i 11% djevojčica.

Grafikon 5.34. Učestalost uzimanja tableta za smirenje bez liječničkog recepta kod mladića i djevojaka

Među ispitanim učenicima srednje škole barem jednom je zlorabljivalo sredstva za smirenje 14,2% mladića i 22,7% djevojaka, a 3,2% djevojaka i 2,1% mladića učinilo je to i više od 50 puta u životu, što može govoriti o već razvijenoj navici.

6.

**ILEGALNA
SREDSTVA
OVISNOSTI**

ILEGALNA SREDSTVA OVISNOSTI

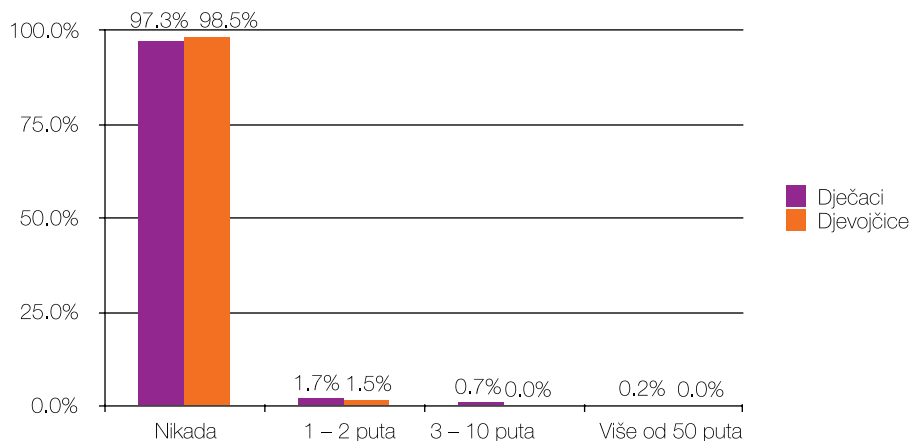
Pubertet ili adolescencija kao razdoblje ubrzanog rasta i sazrijevanja mlade osobe u kojem je uz sklonost burnom, nepromišljenom reagiranju izraženo i traženje sebe i svog identiteta, često se ističe i kao period u kojem su mladi skloni eksperimentirati sa svime što je zabranjeno. Slabi utjecaj roditelja i drugih odraslih osoba koje sudjeluju u odgoju mlade osobe, a jača utjecaj vršnjaka, pogotovo utjecaj grupe vršnjaka. Period je to koji je usko povezan sa prvim kontaktima sa ilegalnim sredstvima ovisnosti . Prema navodima iz literature (Nacionalna strategija za suzbijanje zlouporabe opojnih droga), prosječna dob uzimanja nekog ilegalnog sredstva je oko 16 godina te ova dob doista zaslužuje posebnu pažnju svih koji sudjeluju u odgoju djece i mladih.

Marihuana

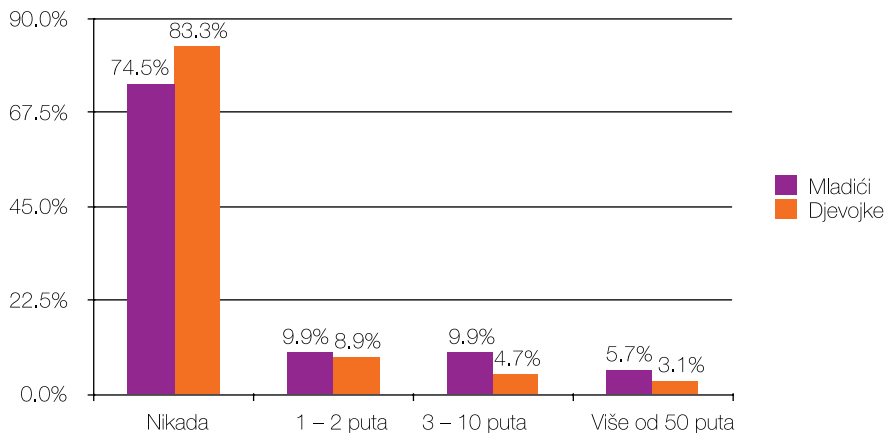
Marihuana ili popularno zvana „trava“ vrsta je droge koja se dobiva iz lišća indijske konoplje, a čije je glavno djelatno sredstvo THC (tetrahydrocannabinol). Pušenje marihuane šteti zdravlju jer između ostalog, doprinosi poremećaju koncentracije, osjećaju „otupjelosti“, intenziviranju i razvoju psihičkih poremećaja te time dovodi i do slabijih akademskih postignuća i sniženog socijalnog statusa. Neosporno je štetno djelovanje marihuane, iako se sve češće čuju i glasovi zagovaratelja legalizacije i šire uporabe ovog sredstva, a što vjerojatno doprinosi i popularnosti korištenja marihuane kod mladih.

I u našoj županiji je pušenje „trave“ sve zastupljeniji oblik korištenja sredstava ovisnosti.

Grafikon 6.34. Učestalost pušenja marihuane kod dječaka i djevojčica

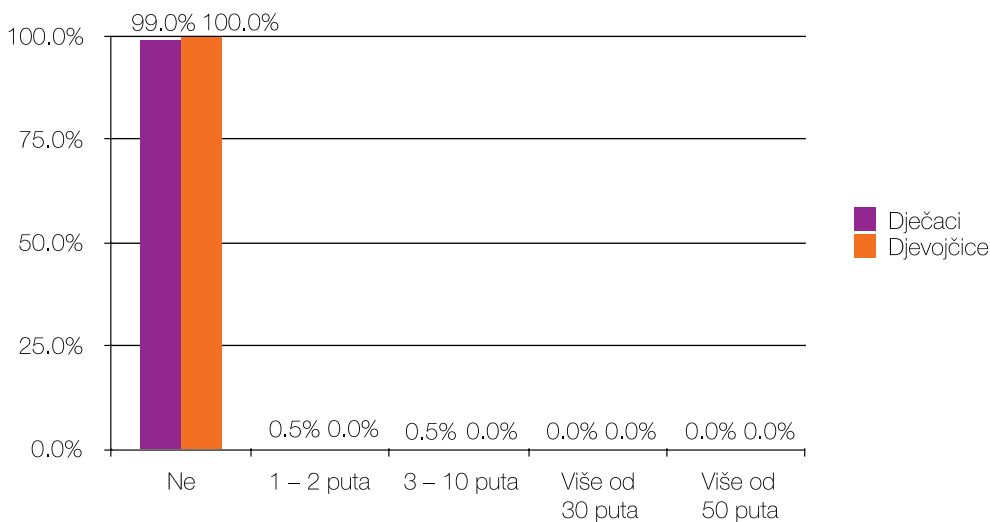
Grafikon 6.35. Učestalost pušenja marihuane kod mladića i djevojaka

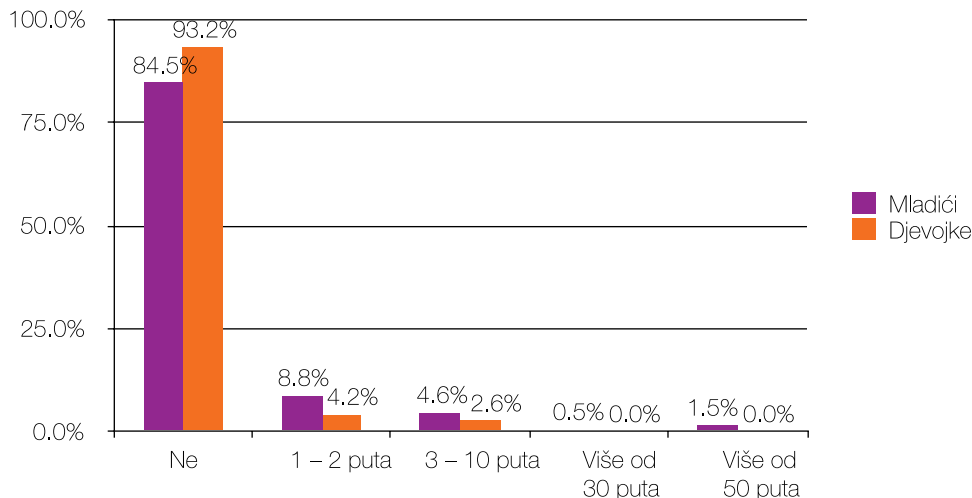
Među učenicima 7. i 8. razreda osnovne škole marihuanu je probalo pušiti bar jednom u životu 2,6% dječaka i 1,5% djevojčica. Među ispitanim učenicima 2. razreda srednje škole povećava se broj onih koji su barem jednom probali marihuanu (svaki četvrti mladić (25,5%) i gotovo svaka šesta djevojka (16,7%).

Tri i više puta marihuanu je konzumiralo 15,6% mladića i 7,8% djevojaka. Taj podatak zabrinjava jer se ta učestalost korištenja marihuane ne može više smatrati samo zadovoljenjem znatiželje, nego se već može svrstati u rizična ponašanja koja mogu biti i put u razvoj psihičke ovisnosti za koju je poznato da ju marihuana izaziva.

Grafikon 6.36. Učestalost pušenja marihuane u posljednjih mjesec dana kod dječaka i djevojčica

Grafikon 6.37. Učestalost pušenja marihuane u posljednjih mjesec dana kod mladića i djevojaka

U našoj županiji u posljednjih mjesec dana marihuanu je pušilo 0,5% ispitanih dječaka učenika 7. i 8. razreda osnovne škole te 15,4% mladića i 6,8 % djevojaka.

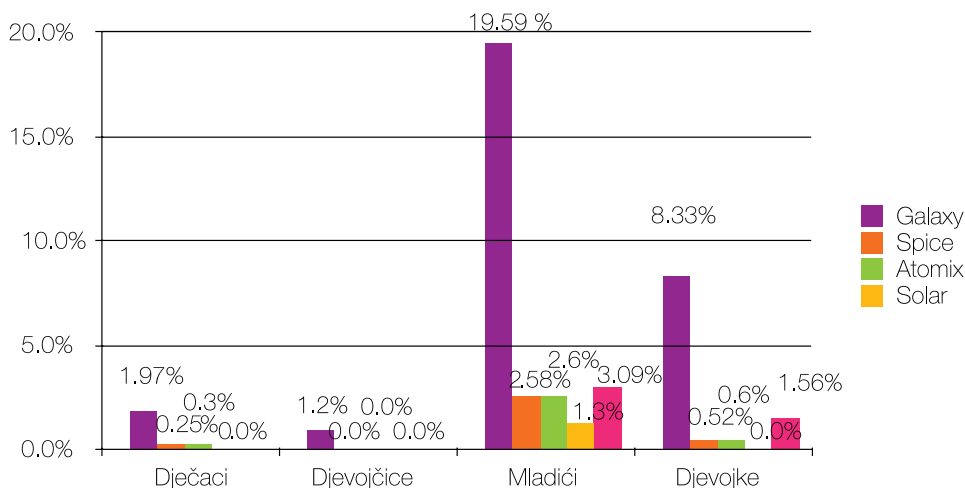
U odnosu na ispitivanje iz 2007. godine zamjetan je porast popularnosti korištenja marihuane među ispitanim učenicima srednje škole.

Nove droge

Novo izvješće o stanju droga u Europi European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction objavljeno 2013.g. pokazalo je previranje i promjene u problemu sa zlouporabom droga. Na tržištu se nalazi sve veći broj novih psihoaktivnih tvari koje oponašaju učinak kontroliranih droga. Neke od njih mogu se nabaviti na tzv. „crnom tržištu“, a neke se mogu naći i u slobodnoj prodaji (tzv. „legalice“ ili „legal highs“). Neosporni su njihovi štetni

učinci po zdravlje, zabilježeni su i smrtni ishodi, a zbog često neutvrđenog kemijskog sastava i farmakološkog djelovanja, dugoročne posljedice njihovog uzimanja tek se nagađaju.

Grafikon 6.38. Učestalost korištenja tzv. „novih droga“ kod ispitanika/ca

I među djecom i mladima naše županije zabilježen je interes za korištenjem tzv „novih droga“ koje se mogu nabaviti i legalno, kao osvježivači zraka.

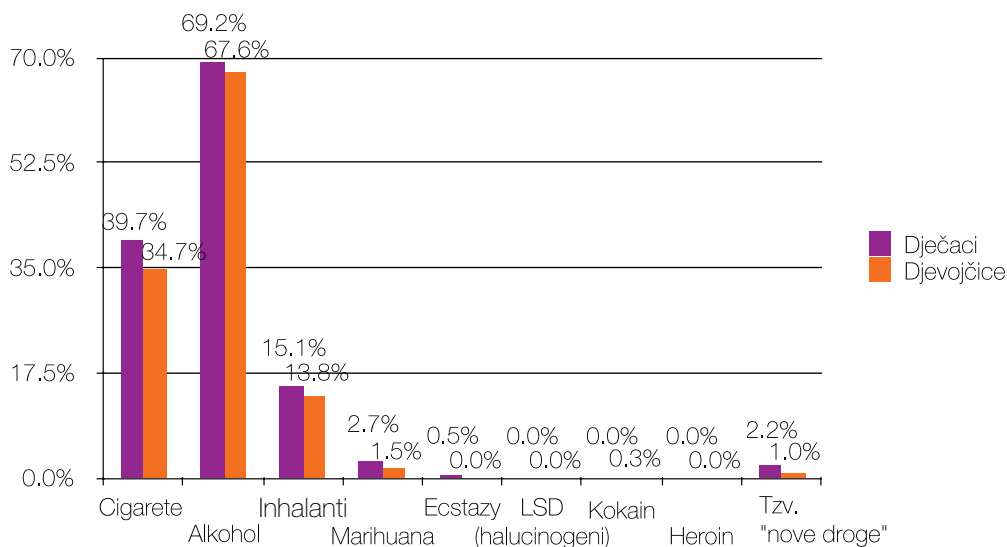
Na pitanje da li su ikada u životu koristili neku od novih droga i koju, među ispitanim učenicima 7. i 8. razreda osnovne škole pozitivno je odgovorilo 2,22% dječaka i 1,02% djevojčica. Među ispitanim srednjoškolicima svaki je četvrti mladić (28,87%) i svaka deseta djevojka (11,41%) probala neku od novih droga, što ukazuje na proširenost i laku dostupnost ovih sredstava, ali i na nedostatak osjećaja rizika i opasnosti kod mladih, pogotovo zbog toga jer se ova sredstva ne mogu dokazati uobičajenim testiranjem na droge.

Najčešće korišteno sredstvo je Galaxy kojeg je među ispitanim učenicima 7. i 8. razreda osnovne škole probalo 1,97% dječaka i 1,02% djevojčica. Od ispitanih učenika 2.r. srednje škole Galaxy je probao gotovo svaki peti mladić (19,59%) te 8,3% djevojaka.

Izbor sredstva ovisnosti

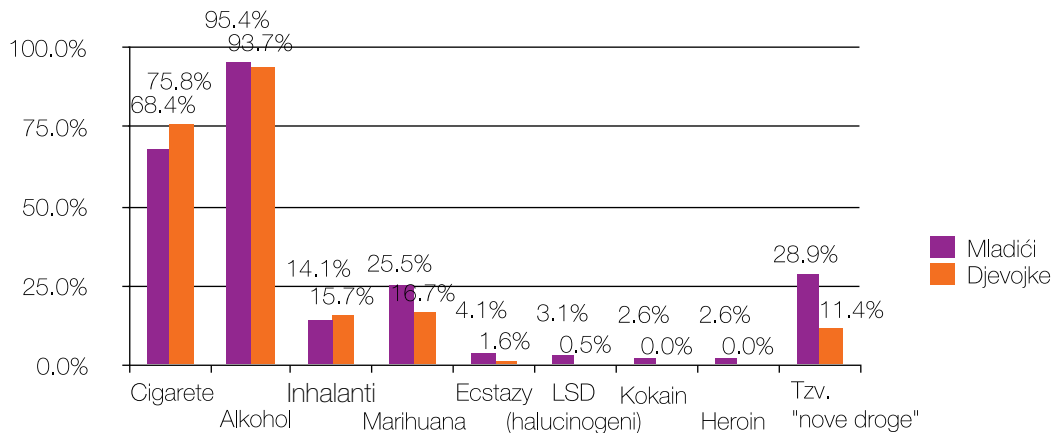
I ovo istraživanje još jednom je potvrdilo činjenicu da je pijeње alkohola i pušenje cigareta najzastupljeniji način korištenja sredstava ovisnosti među djecom i mladima.

Grafikon 6.40. Izbor sredstava ovisnosti kod dječaka i djevojčica

Među ispitanim učenicima 7. i 8. razreda osnovne škole ističe se i korištenje inhalanata (15,1% dječaka i 13,8% djevojčica), a od ilegalnih sredstava ovisnosti korištenje marihuane (2,7% dječaka i 1,5% djevojčica) i tzv. novih droga (2,2% dječaka i 1% djevojčica). LSD (halucinogene) i heroin nisu probali, a zabilježeno je da je jedna djevojčica probala kokain.

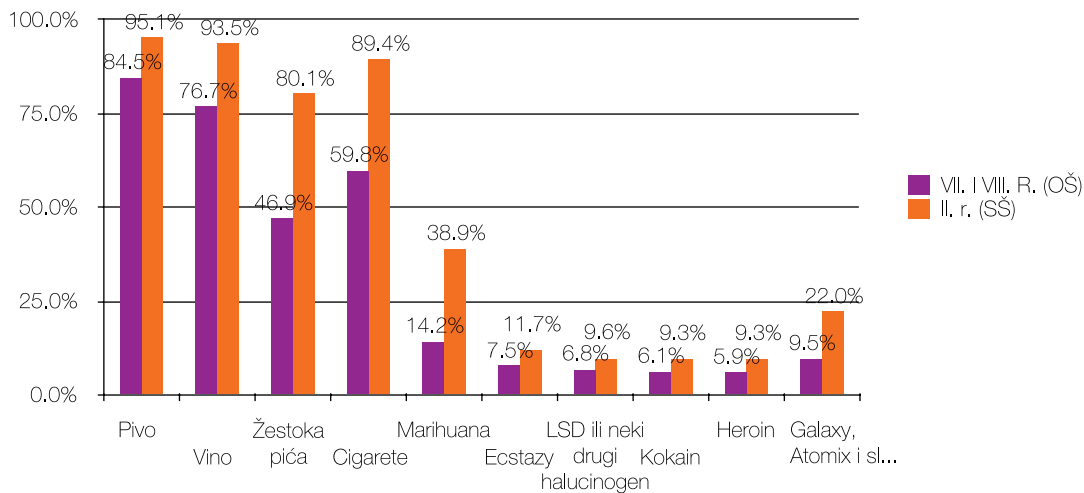
Grafikon 6.41. Izbor sredstava ovisnosti kod mladića i djevojaka

Među ispitanim srednjoškolcima uz alkohol i cigarete značajnije je zastupljeno pušenje marihuane (25,5% mladića i 16,7% djevojaka) te korištenje tzv. „novih droga“ (28,9% mladića i 11,4% djevojaka). Sva sredstva ovisnosti za koja smo ih pitali bila su barem u jednom slučaju korištena, jedino nije zabilježeno korištenje kokaina i heroina među djevojkama.

Dostupnost sredstava ovisnosti

Grafikon 6.42. Dostupnost sredstava ovisnosti prema mišljenju ispitanika/ca

Unatoč postojećoj zakonskoj regulativi koja sva navedena psihoaktivna sredstva čini zabranjenima za maloljetnike, velika većina naših ispitanika procjenjuje da su njima lako dostupna. Pogotovo se to odnosi na alkoholna pića. Pivo smatra lako dostupnim 84,5% učenika 7. i 8. razreda osnovne škole i 95,1% učenika 2. razreda srednje škole, a vino 76,7% učenika 7. i 8. razreda osnovne škole te 93,5% učenika 2. razreda srednje škole. Međutim i marihuanu smatra lako dostupnom 14,2% ispitanih osnovnoškolaca i 38,9% ispitanih učenika 2. razreda srednje škole, što veoma zabrinjava, jer ukazuje na to da se ilegalno tržište droga veoma približilo i postalo dostupno našoj djeci i mladima.

7.

| KOCKANJE

KOCKANJE

Kockanje, kao zajednički naziv za sve igre na sreću i kladioničarske aktivnosti, podrazumijeva ulaganje nečeg vrijednog u događaj neizvjesnog ishoda, s ciljem povećanja uloga, ali pri čemu je velika vjerojatnost gubitka istog.

Kockanje seže daleko u povijest: postojalo je odavno, u različitim oblicima u različitim civilizacijama i društvima. S vremenom kockarske su igre mijenjale svoje oblike. Danas susrećemo vrlo širok spektar različitih kockarskih igara, te je kockanje vrlo rašireno a i lako dostupno.

Obzirom na komponente kockanja (ulog, neizvjestan ishod, slučajnost), radi se o aktivnosti koja uključuje spekuliranje o pozitivnom ishodu (rizik) praćeno stanjem povišene pobuđenosti zbog iščekivanja ishoda. Pubertet i adolescencija su razvojna razdoblja traženja povećanog uzbuđenja i sklonosti ulaženju u rizike, a kockanje kao aktivnost uključuje baš ta obilježja, pa je logično pretpostaviti da su mladi u velikom riziku za uključivanje u aktivnosti kockanja. I zaista, iako zakonska regulativa zabranjuje kockanje i klađenje mladima od 18 godina, mladi upražnjavaju takve "igre", i one su im relativno lako dostupne i pristupačne. Da je tome tako, pokazuju nam i iskustveni podaci, a i istraživanja. Iako su istraživanja u svezi predmetne teme u nas u povojima, mogu se, pregledom nekih rezultata istraživanja (Ricijaš, N. i sur. 2011, Rajić-Stojanović, A. 2013, Venus M i sur. 2011), naći zabrinjavajući podaci o raširenosti igranja na sreću kod mladih. Čak se zaključuje na postojanje problema proizašlih iz kockanja kod gotovo 30% adolescenata. Ovakva istraživanja daju nam uvid u raširenost te pojave i u druga obilježja navika kockanja, što je preduvjet potpunijem razumijevanju problema kockanja među maloljetnicima, te je to ujedno prvi korak ka preventivnim i tretmanskim aktivnostima.

U Međimurskoj županiji praktično iskustvo u radu s djecom i mladima pokazuje da je kockanje vrijedno ozbiljnijeg ispitivačkog interesa. Aktualno istraživanje prvo je u Međimurskoj županiji koje se bavi ovom problematikom.

Kroz ovo istraživanje, bilježi se podatak o 88% mladih u Međimurskoj županiji koji su barem jednom u životu kockali, tj. iskusili neku od igara na sreću. Broj mladih je različit ovisno o vrsti kockarske zabave. U Tablici 7.1 možemo naći podatke o broju mladih koji su barem jedan put uživotu igrali pojedine od igara na sreću - u našem ukupnom uzorku.

TABLICA 7.1.: Broj i udio ispitanika/ca koji su barem jednom u životu igrali pojedine od igara na sreću

vrsta igre na sreću	broj	% od ukupnog uzorka
on-line igre bez novčanog uloga	517	43
loto	484	40
jednokratne srećke	483	40
bingo	406	34
igre na automatima	379	31
biljar / fliper za novac	246	21
sportske kladionice	223	19
virtualne utrke	182	15
kartanje za novac	121	10
internet kockanje	74	6
kazino igre	48	4

Ističe se podatak o visokoj učestalosti on-line kockanja na internetu bez novčanog uloga. Te aktivnosti nisu kockanje u pravom smislu riječi, ali zabrinjava činjenica što mogu biti korak ka ulasku u svijet kockanja za novac. Naime, sudjelovanje u on-line kockanju bez novčanog uloga dopušteno je i osobama koje nisu navršile 18 godina pa im mogu pristupiti i djeca. Te igre pružaju doživljaj uzbuđenja, i osobito zadovoljstva koje slijedi nakon pobjede. Pobjeđivanjem u ovakvim igrama mlada osoba može steći lažni osjećaj sigurnosti u svoja znanja i vještine, te tako razviti iluziju kontrole nad igrama na sreću. Takav dojam može biti poticaj za prelazak sa igara bez novčanih uloga, na igre sa novčanim ulozima (Rajić Stojanović). Daljnju analizu možemo upotpuniti informacijama o iskustvima s kockarskim aktivnostima obzirom na dob i spol, koje nam pružaju cjelovitiji uvid u navike kockanja i klađenja u mladima.

7. i 8. razredi OŠ:

Dječaci: najviše ih je probalo on line igrice bez novčanog uloga (46,8%). Slijedi 39,2% onih koji su igrali loto, 36% njih se kockalo putem jednokratnih srećki, a bingo 28,3% dječaka. Najmanji broj dječaka je kockalo putem interneta s novčanim ulogom (8,9%) i ulazilo u kazina (6,7%).

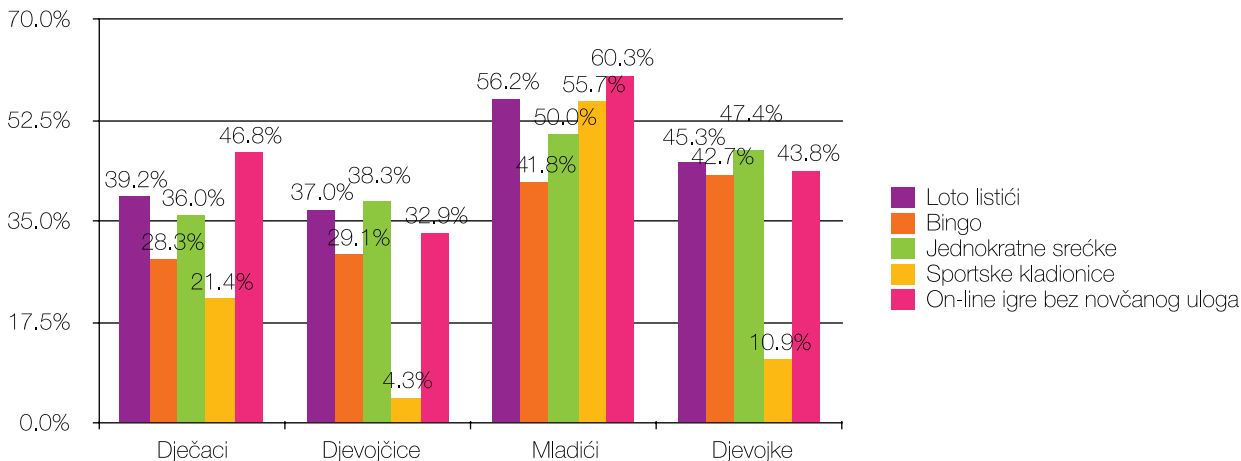
Djevojčice su se manje nego dječaci okušale u aktivnostima tipa kockanja. Struganje jednokratnih srećki ih je najčešće zaintrigiralo (38,3%), potom kod djevojčica slijedi igranje lota (probalo je 37% djevojčica), zatim igrice putem interneta bez novčanog uloga - okušalo se 32,9% djevojčica, dok je bingo igralo 29,1 % djevojčica. Najmanji broj djevojčica okušalo se u internet kockanju (3,8%) i u kazino igrama (ukupno 15 odnosno 2%).

2. razredi SŠ:

Mladići se u najvećem broju posvećuju on-line igricama bez novčanog uloga (60,3%) i loto listićima (56,2%). Na trećem i četvrtom mjestu su, po iskustvu, sportske kladionice (55,7%) te korištenje jednokratnih srećki (50%). Najmanje su zastupljeni internet kockanje (probalo 17,6% ispitanih) i kazino igre (14,4%).

Djevojke: barem jednom u životu pokušale su struganjem jednokratnih srećki postići dobitak 47,4%. Velik broj, drugi po redu, okušalo se u loto igri (45,3%). On line igricama bez uloga bavilo se 43,8% djevojaka, dok je četvrta po redu kockarska aktivnost u kojoj se djevojke okušaju bingo (42,7%). Djevojke su se najmanje okušale u internet kockanju (4,2%).

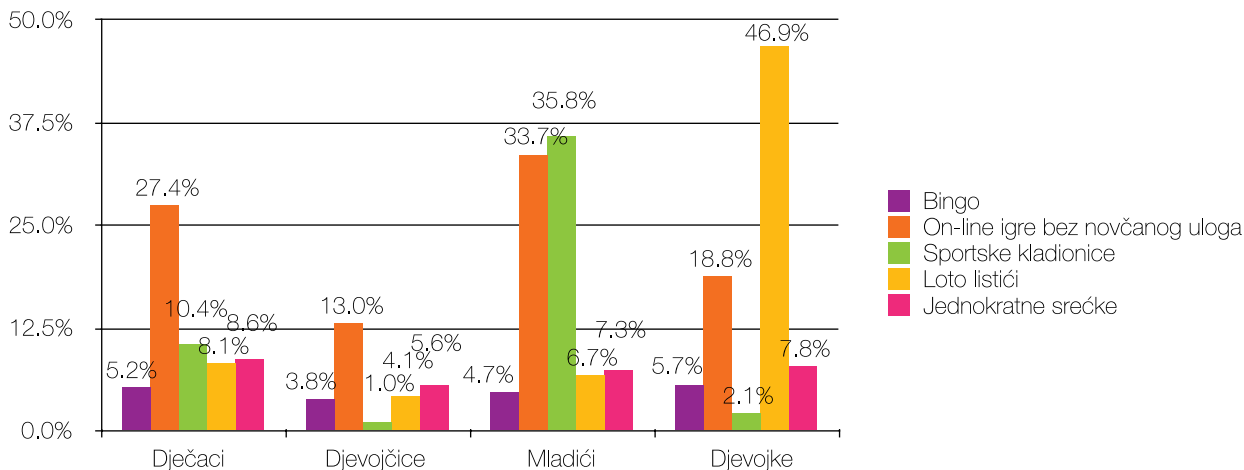
Grafikon 7.43. Učestalost pojedinih (najčešće zastupljenih) kockarskih aktivnosti prema dobi i spolu ispitanika/ca

Uočavamo sličnosti kod ženskog spola i sličnosti kod muškog spola. Kod dječaka i mladića najviše su zastupljene on-line igre bez novaca. Gledajući aktivnosti djevojčica i djevojaka, najviše su iskusile jednokratne srečke ali niti u toj aktivnosti ne dominiraju, već dominiraju mladići, kojima je to ipak tek 4. po redu kockarska aktivnost po učestalosti. Stariji ispitanici – polaznici 2. razreda srednjih škola – imaju više iskustva u kockanju naspram učenika osnovnih škola, 7. i 8. razredi. Upadljiva je i razlika između muškog i ženskog spola u kockanju a osobito u odlazanju u sportske kladionice. Jasno je da postoje spolne razlike u afinitetima prema kockarskim igrama. Muški adolescenti češće igraju one igre koje su rizičnije za kasnije probleme povezane s kockanjem (Huić). Okolnost da se muški spol kocka više nego ženski treba zahvaliti činjenici da su dječaci i mladići impulzivniji, dezinhibirani, ekstrovertiraniji, gladniji uzbuđenja i podražaja, kompetitivniji i više orijentirani ka novcu. (Zoričić & Torre). Zamijećena je opća učestalost igranja binga i lota, što su obiteljske igre, koje se u kulturi smatraju zabavom; tu igru adolescenti često igraju zajedno s roditeljima. Jednokratne srečke također se u društvu smatraju bezazlenom, kratkotrajnom i ne skupom zabavom. Tri navedene kockarske igre često i ostaju na razini razonode.

U svim spomenutim aktivnostima igranja na sreću “vode” mladići, osim u bingu, gdje razlika među ostalim skupinama ispitanika nije statistički značajna. Izvidom angažiranja u pojedinim kockarskim aktivnostima u posljednjih mjesec dana, uočljivo je da je trećina mladića igrala on-line igre bez novčanog uloga (33,7%), a više od trećine ih je ulazilo u sportske kladionice (35,8%). Kod dječaka su također zabilježeni visoki postoci onih koji su u posljednjih mjesec dana odlazili u sportske kladionice (10,4%) i igrali on-line igre bez novčanog uloga (27,4%). Detalje možemo vidjeti na Grafikonu 7.44.

Grafikon 7.44. Učestalost pojedinih (najčešće zastupljenih) kockarskih aktivnosti u posljednjih mjesec dana prema dobi i spolu ispitanika/ca

Pored ovdje navedenih, često je i igranje virtualnih igara i igranje flipera ili kartanja za novac. U tablici br 7.2. možemo usporediti igranje potonjih igara na sreću u posljednjih mjesec dana u usporedbi s najčešće prakticiranim – sportske kladionice, on-line igre bez novčanog uloga i jednokratne sreće.

Tablica br.7.2. Učestalost igranja (najzastupljenijih) igara na sreću u posljednjih mjesec dana prema dobi i spolu ispitanika/ca

	on-line igre bez novčanog uloga	sportske kladionice	flipper / biljar za novac	jednokratne sreće	virtualne utrke
DJEČACI	27,5 %	10,3 %	8,2 %	8,6 %	8,9 %
DJEVOJČICE	13,1%	1 %	1 %	5,6 %	2,3 %
MLADIĆI	33,5 %	35,9 %	11,1 %	7,3 %	15,5 %
DJEVOJKE	18,7%	2,1 %	2,6 %	7,8 %	3,6 %

Analizom podataka vezano uz svakodnevno prakticanje aktivnosti kockanja kod međimurske mladeži, bilježi se:

Dječaci

- svakodnevno igraju on-line igrice bez novčanog ulaganja: 8%.
- 2% dječaka je svakodnevno na virtualnim utrkama.

Djevojčice:

- Svakodnevno je 2% djevojčica na internetskim igrama bez ulaganja novaca

Mladići:

- 8,8% mladića svakodnevno je na on-line igrama novčanog uloga,
- svakodnevni odlazak u sportske kladionice prakticira 5% mladića!
- svakodnevno 3% mladića igra biljar ili fliper za novac

Djevojke:

- Ističe se svakodnevno igranje on-line igara bez ulaganja novaca kod 2% djevojaka.
- U ukupnom uzorku djevojaka, jedna djevojka (odnosno 0,5 %) iskazuje da svakodnevno igra jednokratne srećke, i jedna djevojka svaki dan kocka putem interneta sa novčanim ulogom.

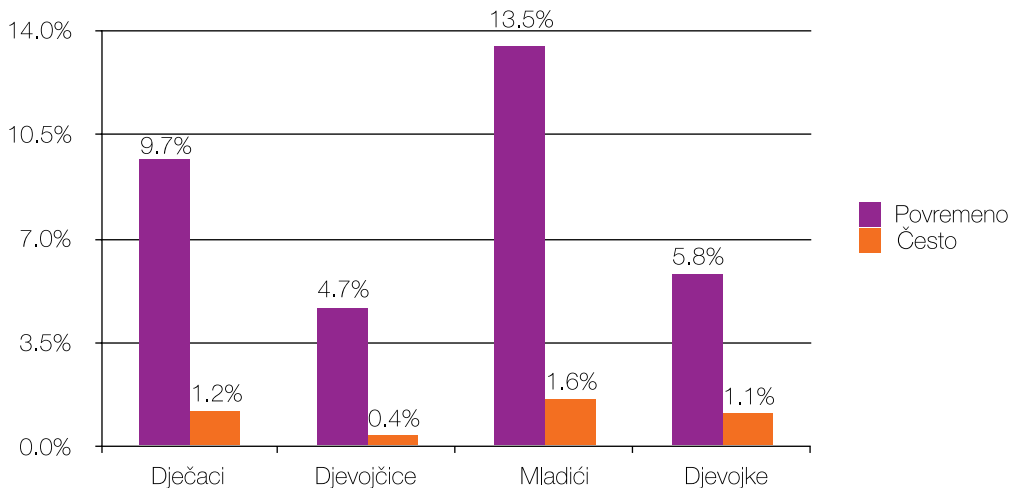
Iz izloženih podataka o navikama kockanja kod naših mladih, možemo zaključiti da je 88% njih ikad probalo razne igre na sreću, ali najučestalije i najintragantnije su im sportske kladionice i on-line igre bez novčanog uloga.

Radi stjecanja potpunije slike o rizičnosti kockanja, analizirane su i nepovoljne psihosocijalne posljedice zbog prekomjernih kockarskih aktivnosti. Problematično kockanje mjeri se posljedicama koje mladi zapažaju u vlastitom psihosocijalnom funkcioniranju. Kao nepovoljne psihosocijalne posljedice kockarskih aktivnosti u ovom istraživanju navedene su:

- osjećaj krivnje
- izostajanje sa slobodnih aktivnosti
- propuštanje obiteljskih ili prijateljskih druženja
- posuđivanje novaca
- prodaja osobne imovine kako bi se namaknula sredstva za kockanje
- krađa kako bi se namaknula sredstva za kockanje
- duže kockanje od planiranog
- potrošeno više novaca od planiranog.

Analizom anketa dobije se podatak o 1% mladih koji su razvili ozbiljne probleme vezane uz kockanje (koji su naveli 3 od 8 problema s kojima se često suočavaju zbog igranja igara na sreću), te 8% mladih koji su u riziku (povremeno zapažaju spomenute probleme).

Grafikon 7.45. Ispitanici/e s tri ili više povremenih i čestih negativnih posljedica izazvanih kockarskim aktivnostima

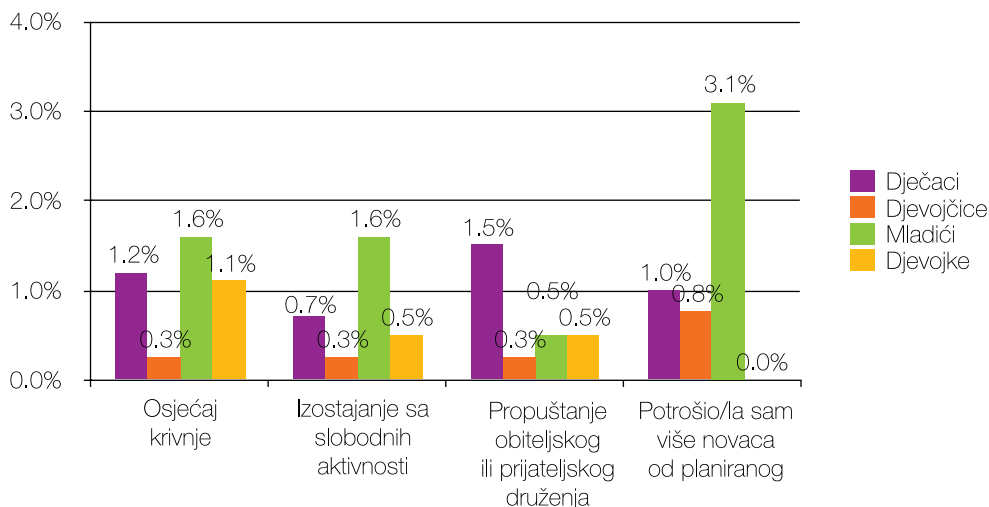

Iako su donekle različiti problemi s kojima se suočavaju djeca i mladi zbog prevelike posvećenosti kockanju ovisno o dobi i spolu, globalno kao najčešće probleme navode osjećaj krivnje, izostajanje sa slobodnih aktivnosti, propuštanje obiteljskog ili prijateljskog druženja i trošenje više novaca od planiranog, dok se kod svih skupina ispitanika krađa ili prodaji imovine koje vide kao način stjecanja novca za kockanje rijetko pribjegava u našem uzorku.

Kao i kod učestalosti angažiranja pri kockarskim aktivnostima, tako i kod manifestiranja problema proizašlih iz kockanja, kod mladića problemi su najčešći: 1,6% mladića prepoznalo je kod sebe postojanje problema zbog kockanja, dok ih je 13,5% rizično.

Ispitanici muškog spola imaju više problema proizašlih iz prekomjernog prakticiranja kockarskih aktivnosti.

Grafikon 7.46. Najzastupljeniji oblici negativnih posljedica koje ispitanici/e povezuju s prekomjernim kockarskim aktivnostima

Kao najčešće prisutan problem, mladići navode kako potroše više novaca nego što su planirali; djevojčice u najvećem broju također opisuju isti problem zbog preokupiranosti igrama na sreću. Djevojke najčešće doživljavaju emocionalne probleme vezane uz prekomjerno kockanje – osjećaj krivnje, a dječaci najčešće propuštaju druženje s prijateljima.

Rezultati, vezani uz navike kockanja među našim mladima, nam kazuju da je kockanje među njima prisutno, te postoji određen udio onih koji su razvili probleme vezane uz kockanje, dok je određeni dio rizičan za razvoj problema. Evidentne su razlike u navikama kockanja obzirom na spol, na način da muški ispitanici češće kockaju naspram ženskih, te su rizičniji.

Iako je u RH igranje igara na sreću ilegalno za osobe mlađe od 18 godina, jasno je da su im one vrlo dostupne.

Širenje saznanja o problemu kockanja mladih omogućuje nam stjecanje uvida u ozbiljnost i raširenost te pojave, pomoću čega je moguće razviti načine za suočavanje s problemom igranja na sreću među mladima i razvijati preventivne programe

8.

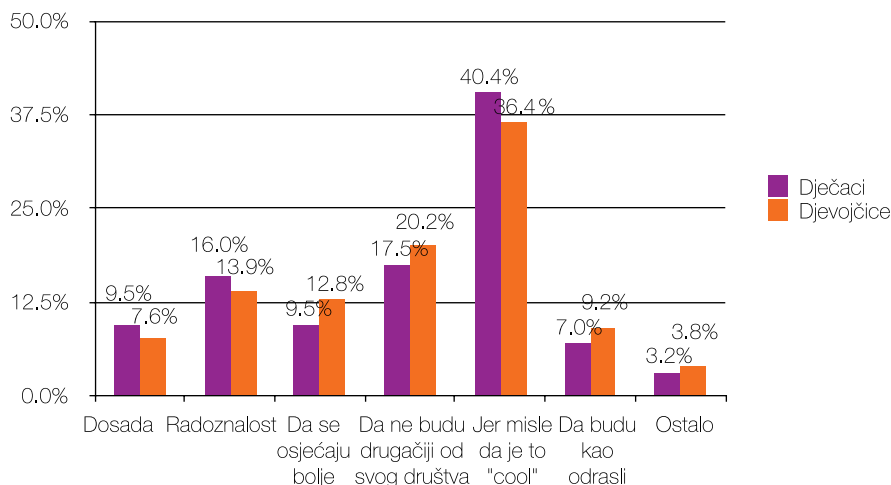
**RAZLOZI UZIMANJA
SREDSTAVA
OVISNOSTI**

RAZLOZI UZIMANJA SREDSTAVA OVISNOSTI

U analiziranju problema uzimanja sredstava ovisnosti kod mladih, svakako je važno poznavanje razloga zbog kojeg je mlada osoba posegnula za nekim oblikom opojnog sredstva. Razlog dalje određuje hoće li se zadržati na jednokratnom uzimanju sredstva ili će razviti problem, odnosno dosegnuti nivo koji će narušiti psihosocijalno funkcioniranje mlade osobe. Nekima je konzumiranje sredstava ovisnosti jedini način zabave, nekima način rješavanja problema ili kompleksa, ili način da se pokažu važnima pred svojim vršnjacima; nekima daje osjećaj slobode, opuštenosti... Ispitali smo mišljenje mladih u Međimurskoj županiji o najčešćim razlozima uzimanja sredstava ovisnosti. Kod osnovnoškolaca se kao najčešći razlog navodi mišljenje da je to „cool“ – i kod dječaka (40,4 %) i kod djevojčica (36,4%). Također u velikom postotku smatraju da njihove vršnjake na uzimanje sredstava ovisnosti potiče nastojanje da pripadaju društvu tj. da ne budu drugačiji od društva (dječaci: 17,5 %; djevojčice 20,2 %).

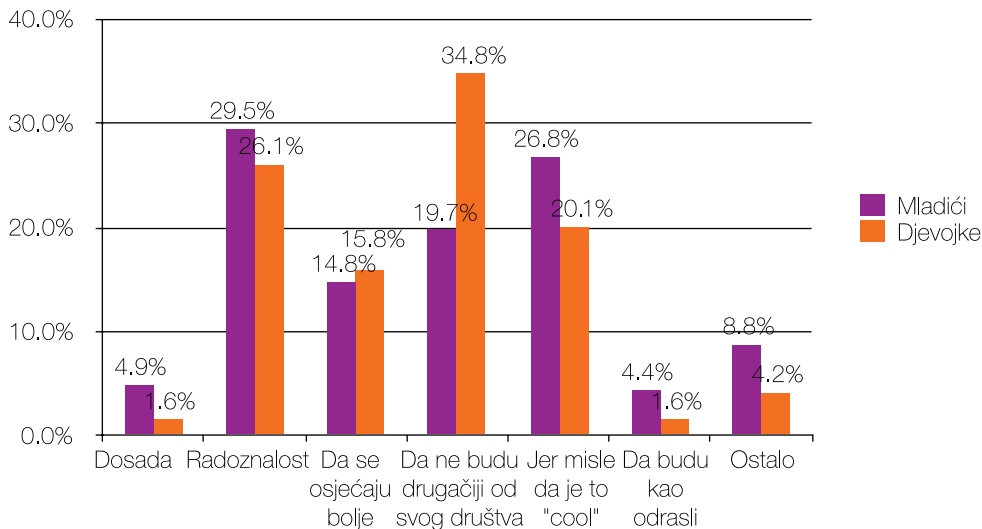
Kao najmanje prisutne razloge navodili su dosadu kao motivator za uzimanjem sredstava ovisnosti (dječaci: 9,5 %; djevojčice 7,6%) i oponašanje odraslih (dječaci 7 %; djevojčice: 9,2%).

Grafikon 8.47. Razlozi uzimanja sredstava ovisnosti kod mladih prema mišljenju dječaka i djevojčica

Odgovori mladih srednjoškolaca nisu tako ujednačeni po spolu kao kod osnovnoškolaca.

Grafikon 8.48. Razlozi uzimanja sredstava ovisnosti kod mladih prema mišljenju mladića i djevojaka

Mladići smatraju da je najčešći razlog uzimanja sredstava ovisnosti radoznalost (29,5%), što je odraz želje za eksperimentiranjem, toliko tipičnom u dobi adolescencije. Radoznalost je kod osnovnoškolaca rjeđe isticana kao razlog. I djevojke u visokom postotku izražavaju mišljenje da je razlog uzimanja sredstava ovisnosti radoznalost (26,1%), ali one ipak najčešće navode - da osoba ne bude drugačija od svog društva (34,8%). Podloga ovakvim odgovorima kod djevojaka nalazi se u činjenici da one često grade svoje samopouzdanje razinom prihvaćenosti u društvu, a uzimanje nekih sredstava ovisnosti im otpušta kočnice te se osjećaju opuštenije, privlačnije i samopozdanije. Jednako kao i učenici osnovnih škola, srednjoškolci kao najmanje zastupljene motivatore uzimanja sredstava ovisnosti smatraju oponašanje odraslih (mladići 4,4%; djevojke: 1,6%) i dosadu (mladići 4,9 %; djevojke 1,6%) . Kao druge razloge, u slobodno iskazujućim odgovorima nalaze se razlozi poput: pritisak vršnjaka, premalo roditeljske ljubavi, nezadovoljstvo vlastitim životom, stres, problemi s kojima se ne umiju nositi i rješavati ih, i slično. Takvi odgovori nam ukazuju na potrebu za intenzivnim bavljenjem mladima u smislu učenja životnim vještinama i „pružanja ruke pomoći“.

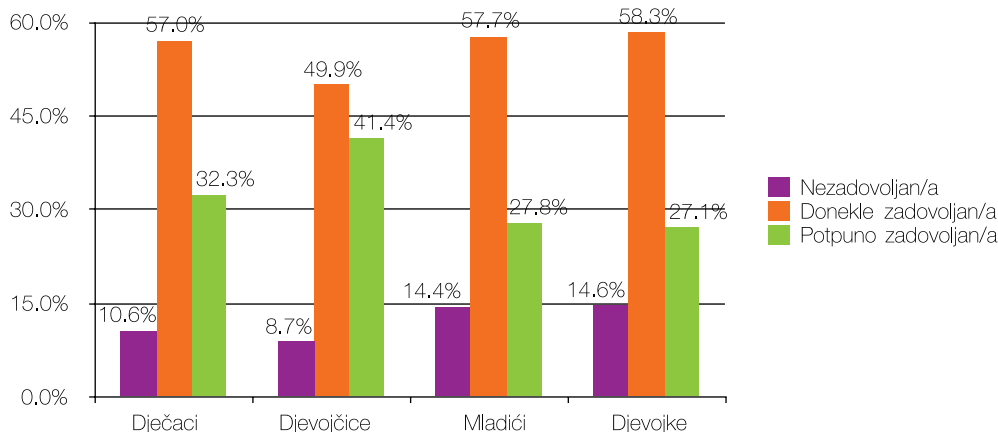
9.

RAZINA ZADOVOLJSTVA
MLADIH ŠKOLOM,
OBITELJI I DRUŽENJEM

RAZINA ZADOVOLJSTVA MLADIH ŠKOLOM, OBITELJI I DRUŽENJEM

Kao zaštitni faktor odrastanja mladih, u pogledu odupiranja okolinskim rizicima odrastanja, kao što su npr. uzimanje opojnih sredstava ili pribjegavanje kockarskim aktivnostima, može se izdvojiti osjećaj zadovoljstva vlastitim životom, odnosno najvažnijim aspektima življenja: školovanjem, obitelji i društvom. Analizom dobivenih rezultata u pogledu stupnja zadovoljstva spomenutim područjima življenja, može se u svim ispitanim skupinama uočiti najmanje zadovoljstvo školskim uspjehom, a u svim ispitanim skupinama najviše su zadovoljni odnosima sa svojim prijateljima.

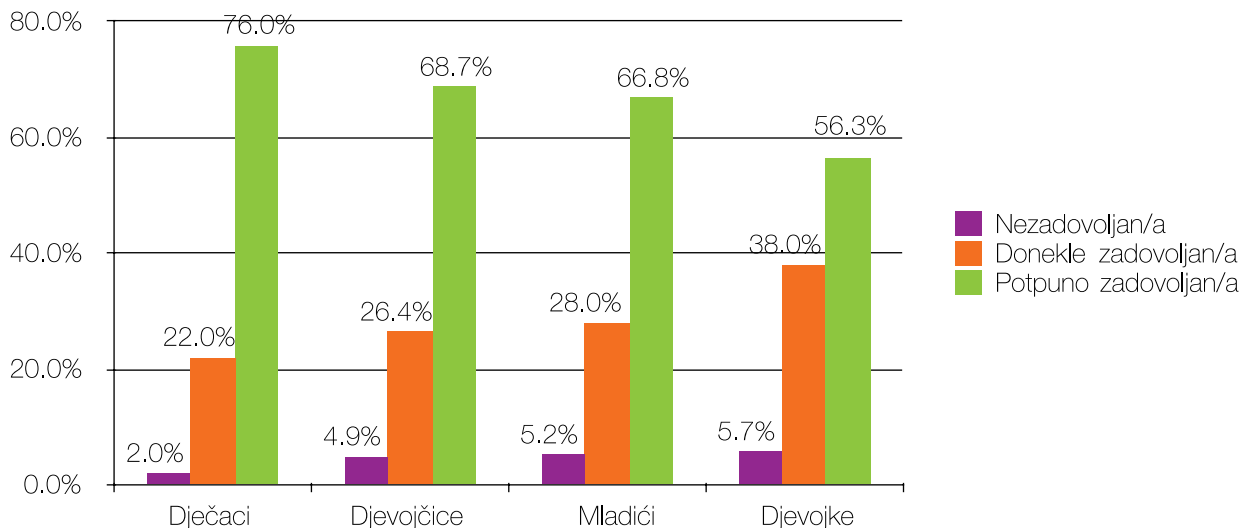
Grafikon 9.49. Razine zadovoljstva ispitanika/ca školskim uspjehom

Najviše zadovoljnih školskim uspjehom ima među djevojčicama. Srednjoškolci su manje zadovoljni školskim uspjehom u odnosu na djecu sedmih i osmih razreda osnovne škole. Uzme li se u obzir da je nađeno manje "odlikaša" u SŠ nego u OŠ, jasno je da su srednjoškolci manje zadovoljni školskim uspjehom. Zadovoljstvo

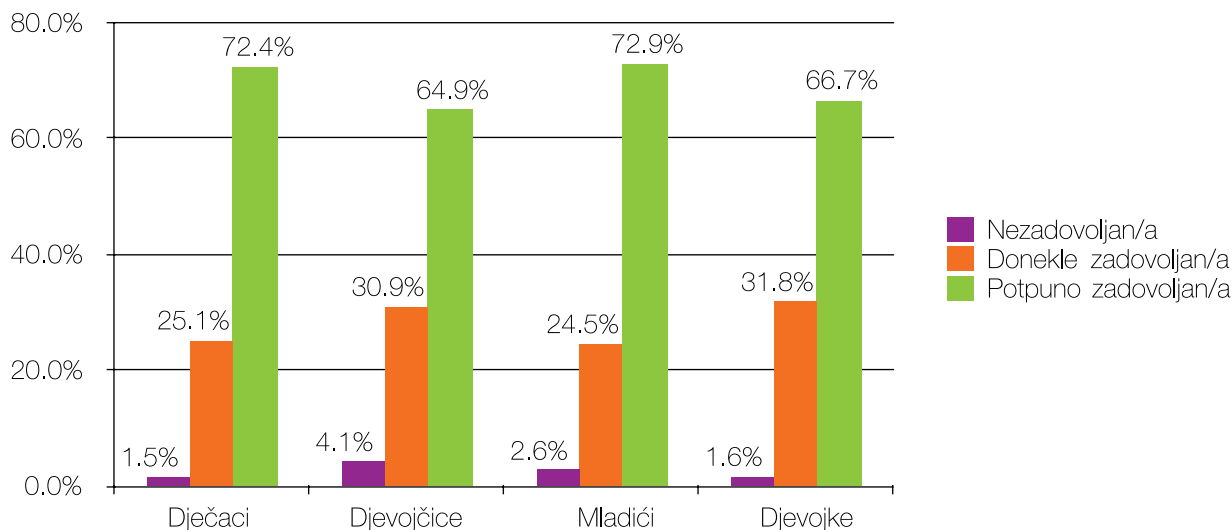
školskim uspjehom je kompleksna varijabla, uključuje i odnose očekivanja i postignuća, a često je povezano sa samopoštovanjem učenika, što su sve faktori koji svojim međudjelovanjem utječu na ispitanu.

Grafikon 9.50. Razina zadovoljstva ispitanika/ca odnosima u obitelji

Zadovoljstvo odnosima u obitelji pridonosi psihičkoj stabilnosti djece i mladih. Najviše zadovoljnih odnosima u obitelji ima među dječacima. Ispitanici muškog spola su, unutar subgrupa ispitanika po dobi, zadovoljniji odnosima u obitelji nego ispitanice. Najmanje su zadovoljne djevojke (iako postotak nezadovoljnih nije statistički značajno veći od nezadovoljnih među drugim skupinama, značajno je manje zadovoljnih nego među drugim skupinama).

Grafikon 9.51. Razina zadovoljstva ispitanika/ca odnosima s prijateljima

Aspekt života koji sve naše ispitanike čini najzadovoljnijima jest zadovoljstvo odnosima u svom društvu. Evidentna je potreba kreiranja intervencija usmjerenih prema pomoći u snalaženju i udovoljavanju školskim zahtjevima, a ujedno i izviđanje mogućnosti prilagodbe škola, tj. cjelovitog odgojno-obazovnog sustava, mogućnostima i interesima djece i mladih.

10.

| ZAKLJUČAK

ZAKLJUČAK

Pubertet ili adolescencija period je u kojem dijete sazrijeva i polako ili ubrzano prelazi u svijet odraslih osoba. Period je to karakteriziran izrazitim buntovništvom, odbacivanjem svega tradicionalnog i uobičajenog, jačanjem sukoba s roditeljima, učiteljima i svim drugim autoritetima te slijepom povodljivošću za grupom vršnjaka. Ujedno je to i razdoblje ranjivosti, osjetljivosti i otežanog odoljevanja iskušenjima među kojima su alkohol i druga sredstva ovisnosti na vrhu popisa ponuđenog, a zabranjenog. Iako pružaju otpor roditeljima koji nastoje svog teenagera sačuvati od mogućih rizika, djeca u pubertetu često imitiraju svoje roditelje u navikama kao što su pušenje i pijenje alkohola, navikama koje se nikako ne mogu svrstati u poželjna ponašanja.

Eksperimentiranje s alkoholom i drugim sredstvima ovisnosti često je među adolescentima. Ima to veze sa željom da se kuša „zabranjeno voće“, ali i s obilježjem mladosti i nezrelosti, koja ne priznaje vezu između rizičnih ponašanja i loših posljedica koje mogu nastupiti odmah, ili s manjim, ili većim odmakom vremena. Mladi se u pubertetu osjećaju nedodirljivima za bolesti i probleme, a također ne žele učiti iz loših primjera drugih. Osjećaju se nedodirljivima, jer nemaju loše životno iskustvo i potrebu da se štite od nevolja. Radoznalost i povodljivost gotovo redovito nadjačaju oprez i suzdržanost te se bez prevelikog straha ulazi u rizična ponašanja.

Prema rezultatima našeg istraživanja i među djecom i mladima Međimurske županije pijenje alkohola još uvijek je najzastupljeniji način korištenja sredstava ovisnosti.

U odnosu na rezultate istraživanja iz 2007. g. ne uočava se porast zastupljenosti konzumiranja alkohola, ali brojke su i bez porasta dovoljno velike i pozivaju na pozornost i poduzimanje preventivnih i drugih mjera.

Zabilježen je porast broja konzumenata marihuane među ispitanim učenicima 2. razreda srednje škole, a uočava se i pojava korištenja tzv. novih droga i velika zastupljenost igara na sreću, što sve zajedno predstavlja novi stručni izazov svima koji se bave djecom i mladima.

Sve veći broj sati provedenih u igranju na računalu, uz premali udio onih koji se u srednjoškolskoj dobi bave sportom, izraženo nezadovoljstvo školskim uspjehom i velika dostupnost sredstava ovisnosti ukazuju na potrebu uvođenja preventivnih programa koji će uključivati promicanje zdravih stilova života kao protutežu pojavama i navikama koje smatramo rizičnima.

Neophodno je osnaživanje uloge obitelji kao nezamjenjivog zaštitnog čimbenika u odrastanju mladog čovjeka, ojačavanje vještina roditeljstva u međusobnoj komunikaciji i komunikaciji s djetetom, kako bi djelovali poticajno na razvoj sigurnosti i samopouzdanja kod svojeg djeteta.

Uz osiguranje provedbe zakonskih odredbi o zabrani prodaje cigareta i alkohola maloljetnicima i provođenje represivnih i drugih mjera koje smanjuju dostupnost sredstava ovisnosti, važan je i daljnji edukativni preventivni rad s mladima i njihovim roditeljima na usvajanju znanja o štetnosti sredstava ovisnosti i usvajanju zdravih stilova života.

Iako je rad s ovisnicima i njihovo liječenje neizostavni dio borbe protiv zlouporabe droga, ne smijemo zaboraviti da borba protiv droge mora započeti puno prije dolaska u bolnicu ili bilo kojeg drugog oblika liječenja. Izuzetno je rijetka pojava da se put u ovisnost započne nekom od ilegalnih droga. Prekomjerno pijenje alkohola i pušenje u mladima najčešće su prvi korak ka drugim oblicima rizičnih ponašanja pa tako i eksperimentiranju s ilegalnim sredstvima ovisnosti, te je nužno usmjeriti nastojanja cijele zajednice ka smanjivanju učestalosti ove pojave.

Mladima je kao glavnim akterima ove pojave uz još bolju informiranost o štetnom djelovanju sredstava ovisnosti, važno omogućiti prostore i sadržaje u kojima će se moći okupljati bez alkohola i duhanskog dima, nepušačko i „alcohol-free“ okruženje koje će im pomoći u razvijanju pozitivnog stava prema nepušenju, pijenju alkohola i korištenju drugih sredstava ovisnosti.

Rezultati ovog istraživanja oslikavaju stanje među slučajno odabranim ispitanicima koje smatramo reprezentativnim uzorkom za djecu i mlade njihove dobi i dobar su prikaz kretanja ispitivanih pojava u našoj sredini. Bez namjere da javnost plašimo brojkama i statistikama, želja nam je ukazati na potrebu još aktivnijeg angažiranja stručnjaka, ali i cijele zajednice, kako bismo u nekom sljedećem istraživanju, koje planiramo ponoviti nakon provedenih mjera intervencije, imali puno bolje pokazatelje.

